Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Кафедра Менеджменту та адміністрування

УДК 005.33

Дутка Ірина Петрівна
(прізвище, ім'я, по-батькові)

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації «Нуль відходів Івано-Франківськ»
(назва роботи)

Менеджмент
(назва освітньої програми)

073 «Менеджмент»
(шифр і назва спеціальності)

Робота містить результати власних досліджень, використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело:

Здобувач освітнього ступеня І.П. Дутка
(підпис, ініціали та прізвище здобувача

Науковий керівник Кінаш Ірина Петрівна, д.е.н , професор
(підпис, прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь,вчене звання керівника)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри І.П.Кінаш
(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Івано-Франківськ - 2025 рік

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут Економіки та менеджменту

Кафедра Менеджменту та адміністрування

Спеціальність 073– Менеджмент

Затверджую

Завідувач кафедри _____Ірина_КІНАШ

“_____”___2025 р.

ЗАВДАННЯ

НА БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ

Студенту Дутці Ірині Петрівні

1. Тема роботи: Дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації

Керівник роботи Кінаш Ірина Петрівна , д.е.н. , професор
(прізвище, ім’я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання керівника)

затверджені наказом закладу вищої освіти від 29.04. 2025 р., № 265/7

2. Строк подання студентом роботи 20.06.2025

3. Вихідні дані до роботи: звітні дані з підприємства, бухгалтерська звітність, фінансові документи, статут .

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань , що їх належить розробити) Розділ 1. Теоретичні основи еколого орієнтованої діяльності організації. Розділ 2. Аналіз діяльності го "нуль відходів" у сфері екологічної відповідальності. Розділ 3. Рекомендації щодо вдосконалення еколого орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ".

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень). 1. Таблиця 1.1 – Визначення поняття «еколого-орієнтована діяльність». 2. Рисунок 1.2 − Складові процесу прийняття управлінського рішення. 3. Рисунок 2.1 − Організаційна структура ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ». 4. Таблиця 2.8 − Структура доходів організації. 5.Таблиця 2.10 − SWOT-матриця ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ». 6. Рисунок 2.3 – Динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування у ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ». 7. Рисунок 2.4 − Фактори перешкоди сортуванню відходів. 8. Рисунок 2.5 −Проінформованість про наявність сортувальної станції. 9. Рисунок 2.6 ― Чинники мотивації та організації системи сортування відходів. 10. Рисунок 3.1 ― Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) без впроваджених заходів. 11. Рисунок 3.2 ― Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) після впроваджених заходів

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів бакалаврської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітки
1	Вступ	09.06.25	виконано
2	Розділ 1. Теоретичні основи еколого орієнтованої діяльності організації	29.04.25	виконано
3	Розділ 2. Дослідження еколого орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ"	15.05.25	виконано
4	Розділ 3. Рекомендації щодо вдосконалення еколого орієнтованої діяльності ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»	08.06.25	виконано
5	Висновки	09.06.25	виконано
6	Чорновий варіант роботи	12.06.25	виконано
7	Виконана робота	18.06.25	виконано

Студент_____Дутка І.П._____
Особистий підпис Розшифрування підпису

Керівник роботи_____Кінаш І.П._____
Особистий підпис Розшифрування підпису

Анотація

Темою бакалаврської роботи є дослідження еколого-орієнтованої діяльності громадської організації "Нуль відходів Івано-Франківськ".

Розглянуто загальну характеристику організації та середовище її функціонування. Проведено дослідження екологічної діяльності за останні три роки на основі фактичних даних: кількість зібраного сміття, витрати на сортування та доходи від вторсировини. За допомогою порівняльного, трендового та фінансового аналізів зроблено висновок про те, що проблема фінансової нестабільності характеризується зростанням витрат, повільним зростанням доходів та низьким рівнем роздільного збору.

На основі використання методів стратегічного аналізу та прогнозування виявлено резерви для оптимізації сортувальних процесів, підвищення доходів і залучення громадськості.

За результатами дослідження розроблено заходи — модернізація інфраструктури, розширення співпраці з партнерами, вдосконалення процесів та стимулювання участі населення — які сприяють зменшенню фінансових втрат, зростанню обсягів переробки та покращенню управління організацією.

Ключові слова: еколого-орієнтована діяльність, громадська організація, управління відходами, сталий розвиток, соціальне підприємництво, екологічна свідомість, переробка, екопросвіта, стратегічне планування.

Abstract

The topic of the bachelor's thesis is the study of the environmentally-oriented activities of the public organization "Zero Waste Ivano-Frankivsk".

The general characteristics of the organization and the environment of its operation are considered. A study of environmental activities over the past three years was conducted based on actual data: the amount of collected garbage, sorting costs and revenues from recyclable materials. Using comparative, trend and financial analyses, it was concluded that the problem of financial instability is characterized by increasing costs, slow revenue growth and a low level of separate collection.

Based on the use of strategic analysis and forecasting methods, reserves were identified for optimizing sorting processes, increasing revenues and attracting the public.

Based on the results of the study, measures were developed - modernization of infrastructure, expanding cooperation with partners, improving processes and stimulating public participation - which contribute to reducing financial losses, increasing recycling volumes and improving the management of the organization.

Keywords: environmentally oriented activities, non-governmental organization, waste management, sustainable development, social entrepreneurship, environmental awareness, recycling, environmental education, strategic planning.

.

ЗМІСТ

Вступ……8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ……10

1.1 Сутність еколого орієнтованої діяльності організації……..……10

1.2 Вибір та обґрунтування методики дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації…….……14

1.3 Критерії та параметри прийняття управлінських рішень в еколого-орієнтованій діяльності організації……..……18

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГО "НУЛЬ ВІДХОДІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК" ……24

2.1. Загальна характеристика діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" та аналіз її внутрішнього середовища……24

2.2 Аналіз зовнішнього середовища організації та оцінка його впливу на діяльність……..34

2.3 Аналіз та оцінка еколого орієнтованої діяльності організації…….……40

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГО "НУЛЬ ВІДХОДІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК"……....47

3.1 Напрями та можливі шляхи удосконалення управління ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ"……..…47

3.2 Обґрунтування рішення щодо покращення еколого орієнтованої діяльності організацією ……...…50

3.3 Оцінка ефекту від можливого впровадження рекомендацій……...52

Висновки……..56

Перелік використаних джерел……58

Додатки……..61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена низкою глобальних та національних викликів, що вимагають нагальної інтеграції принципів сталого розвитку в усі сфери суспільного життя. Стрімке зростання антропогенного навантаження на навколишнє середовище, зокрема накопичення відходів, виснаження природних ресурсів та кліматичні зміни, акцентують на критичній важливості еколого-орієнтованих підходів у діяльності будь-яких організацій

На національному рівні, інтеграційний курс України до Європейського Союзу передбачає гармонізацію екологічних стандартів, що вимагає значного покращення систем поводження з відходами. Наразі, понад 90% твердих побутових відходів в Україні досі направляються на полігони [1], що є суттєвим контрастом до середнього показника захоронення у 22.5% в країнах ЄС [2].

У цьому контексті, громадські організації (ГО), що діють у сфері поводження з відходами, відіграють ключову роль, відповідно й ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ". Її бізнес-модель, що поєднує екологічну місію з соціальним підприємництвом, демонструє підхід до забезпечення фінансової сталості та реалізації статутних цілей. Однак, незважаючи на налагоджену інфраструктуру збору відходів та досвід реалізації успішних проєктів, проведений аналіз виявляє низку викликів.

Об'єктом дослідження є ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти еколого-орієнтованої діяльності громадської організації.

Метою бакалаврської роботи є дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації задля розробки рекомендацій щодо її вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання дослідження:

1. Визначити сутність та зміст еколого-орієнтованої діяльності організацій у контексті сучасних викликів сталого розвитку.

2. Узагальнити методи дослідження еколого-орієнтованої діяльності організацій.

3. Сформувати критерії та параметри аналізу діяльності

4. Провести комплексне дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища.

5. Проаналізувати стан і результати еколого-орієнтованої діяльності організації та виявити чинники, що впливають на її ефективність.

6. Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення управління еколого-орієнтованою діяльністю та оцінити очікуваний ефект від їх впровадження.

Методи дослідження: системний аналіз, порівняльний метод, статистичні методи, соціологічні методи (опитування), SWOT-аналіз, метод екстраполяції.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці науково обґрунтованих рекомендацій, які можуть бути застосовані керівництвом ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" з метою покращення еколого-орієнтованої діяльності, оптимізації фінансових та операційних процесів, а також для посилення впливу на формування екологічної свідомості населення та сприяння сталому розвитку Івано-Франківського регіону.

Структура бакалаврської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота апробована на матеріалах двох конференцій;

- Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів і молодих вчених 17-18 травня 2023 р. м. Івано-Франківськ [33];

- VIII Міжнародної наук.-практ. конф. 31.01-2.02. 2024 р. м. Софія, Болгарія[20].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО - ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.1 Сутність еколого- орієнтованої діяльності організації

У науковій літературі існує широкий спектр підходів до трактування еколого-орієнтованої діяльності, що відображають її багатогранність як на рівні бізнесу, так і в контексті державного планування, інноваційного розвитку та циркулярної економіки. Нижче наведено ключові визначення цього поняття від провідних дослідників, які розкривають сутність еколого-орієнтованої діяльності з різних аспектів.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «еколого-орієнтована діяльність»

Джерело	Визначення
Тарасюк О.В. [3, с.53]	Діяльність, яка спрямована на гармонізацію соціальних, економічних і екологічних складових з метою ефективного використання, збереження та відновлення природного середовища
Князєва О.В., Іжа М.М., Дядюра К.О., Пахомова Т.І., Домашевська К.О. [4,с.10]	Діяльність, що спрямована на посилення екологічної стійкості, що передбачає збереження природних ресурсів та протидію екологічним загрозам шляхом реалізації стратегій щодо зміни клімату, захисту біорізноманіття та сталого розвитку.
Кривенко С.В. [5, с.7]	Інтеграція екологічних принципів у системи управління сміттям, що включає раціональне природокористування, охорону довкілля, інновації та моделі креативного розвитку таких систем
Замлинськии В. А., Герецькии Р. В., Фірса Д. Р., Степаненко С. В. [6, с.144]	імплементацію принципів «нульових відходів» і циркулярної економіки у стратегію підприємства.

Отже, в цілому еколого-орієнтовану діяльність можна визначити як цілісну систему дій, стратегій і підходів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля, оптимізацію використання ресурсів та впровадження екологічних інновацій, що забезпечують сталий розвиток, економічну ефективність і соціальну відповідальність як у державному, так і в корпоративному секторах.

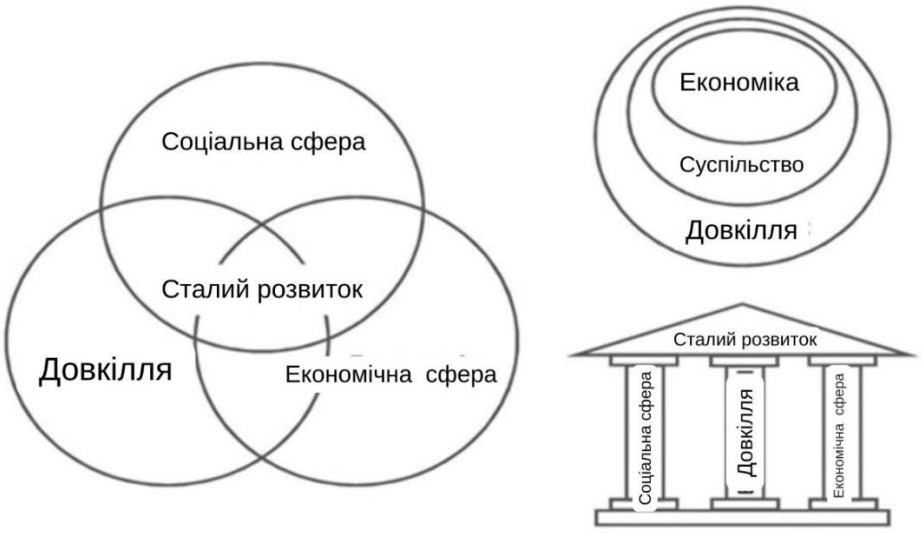

Рисунок 1.1 – Візуальні моделі сталого розвитку як основи еколого-орієнтованої діяльності [7]

На рисунку 1.1 наведено три найпоширеніші підходи до візуалізації сталості, які підкреслюють нерозривний зв’язок між соціальними, екологічними та економічними складовими.

У першій схемі (зліва) зображено класичну модель сталого розвитку у вигляді трьох перетинаючихся кіл, що символізує баланс між усіма трьома складовими. У другій схемі (вгорі праворуч) сталий розвиток представлено як вкладені сфери, де економіка функціонує всередині суспільства, а суспільство − в межах довкілля, що підкреслює пріоритетність екологічного виміру. Третя візуалізація (внизу праворуч) показує сталий розвиток як конструкцію, що тримається на трьох рівнозначних "колонах" − соціальній, екологічній та економічній, − які разом підтримують «дах» сталості.

Ці моделі демонструють, що еколого-орієнтована діяльність організації має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, де екологічний компонент не є ізольованим, а тісно пов’язаний із соціальними та економічними цілями, формуючи основу для довготривалого й відповідального функціонування організації.

Еколого-орієнтовану діяльність здійснюють різні види організацій.

Згідно із ст. 63 ГКУ можуть діяти такі види підприємств[8]:

– приватне підприємство, що функціонує на основі приватної власності громадян або юридичних осіб,

– колективне підприємство, що базується на власності трудового колективу,

– комунальне підприємство, яке належить територіальній громаді,

– державне підприємство, що діє на основі державної власності,

– підприємство зі змішаною формою власності, яке поєднує різні види власності.

Залежно від цілей та специфіки функціонування - комерційні та некомерційні [9, с.38].

Некомерційна організація — це об’єднання, що не має на меті отримання прибутку або його розподілу між учасниками. Її діяльність спрямована на задоволення нематеріальних потреб, підтримку соціальних, культурних ініціатив або досягнення суспільно важливих цілей. Прикладами таких організацій є громадські товариства, кондомініуми, етнічні спільноти та професійні об’єднання. Як свідчить практика, некомерційні організації нерідко ефективніше виконують соціальні функції, ніж державні структури.

На відміну від них, комерційні організації діють з метою отримання прибутку через продаж товарів чи надання послуг.

Некомерційні організації, засновані на принципах добровільного об’єднання, часто називають «третім сектором» — на противагу державному та комерційному. Відповідно до Закону України «Про громадські об’єднання»[10], громадська організація це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи , в той час, громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу (зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку).

Таким чином, громадські організації створюються з метою задоволення соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів громадян. Вони функціонують на засадах добровільності, незалежності та неприбутковості,

що дає їм можливість ефективно вирішувати соціально значущі проблеми, зокрема у сфері захисту прав людини, підтримки екологічних ініціатив або сприяння розвитку культурних і спортивних ініціатив.

Таблиця 1.2 − Класифікація громадських організацій

Критерії	Приклади
За функціями	організаційна чи інституційна; неурядова; самоврядна; некомерційна; волонтерська; оперативна
За сферами діяльності	культура і відпочинок; освіта та наукові дослідження; охорона здоров'я; навколишнє середовище; соціальні послуги; розвиток та житлове будівництво; філантропія, волюнтаризм
За рівнем (масштабом) діяльності	місцеві, національні, регіональні, міжнародні
За складом	професійні, молодіжні, етнічні
За соціально-правовим статусом	легальні, нелегальні
За соціальною значимістю	прогресивні, консервативні, реакційні

Джерело :сформовано на основі [11,с.31]

Законодавча база України має значні недоліки в регулюванні діяльності громадських організацій. Бракує дієвих механізмів фінансування та підтримки лідерів таких організацій. Кошти на проєкти часто виділяються за залишковим принципом, що призводить до зменшення фінансування на інші пріоритетні потреби.

Існує термін «третій сектор», який запозичений з міжнародної практики, позначає групу організацій, що відрізняються від державних (перший сектор) та комерційних (другий сектор) структур. Н.П. Гаєва зауважує, що згідно з національним законодавством, під «третій сектор» відносяться лише непідприємницькі громадські організації, тоді як підприємницькі організації повинні належати до другого сектору. Проте це розподілення є дискусійним, оскільки всі громадські організації є неприбутковими за своєю сутністю [12,с.45].

Однак значення громадських організацій є безсуперечним. Зокрема, екологічно орієнтовані громадські організації займають особливе місце, адже вони фокусуються на вирішенні специфічних проблем, пов'язаних із забрудненням, зміною клімату та відіграють ключову роль у формуванні

екологічної свідомості та організації ініціатив, спрямованих на охорону навколишнього середовища.

Інша роль полягає у сприянні переходу до циркулярної економіки та сталого розвитку. Циркулярна економіка, на відміну від традиційної лінійної, фокусується на зменшенні відходів, повторному використанні ресурсів і переробці матеріалів. Це відповідає принципам сталого розвитку, які орієнтуються на баланс між економічним зростанням, соціальною рівністю та охороною довкілля. ГО активно підтримують ці принципи, просуваючи ідеї зменшення споживання природних ресурсів та максимального використання відновлюваних матеріалів.

Крім того, вони активно співпрацюють з підприємствами та державними органами, сприяючи впровадженню сталих бізнес-практик. Виступають посередниками між різними зацікавленими сторонами, допомагаючи налагодити партнерства для впровадження циркулярних моделей у виробництво та економіку. Ця співпраця є надзвичайно важливою для того, щоб бізнеси стали більш екологічно відповідальними, а державні органи розробляли політики, що підтримують сталий розвиток.

Впровадження циркулярних моделей у бізнес-практики не тільки покращує імідж компаній, але й дозволяє знижувати витрати, підвищувати ефективність і відповідати на вимоги сучасного ринку, де екологічна відповідальність стає важливим фактором для успіху.

1.2 Вибір та обґрунтування методики дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації

Оцінювання еколого-орієнтованої діяльності організацій потребує вибору таких методичних підходів, які дозволяють врахувати специфіку некомерційного сектора, обмеженість його ресурсів, багатовекторність цілей та орієнтацію на суспільний ефект. У цьому контексті поєднання теоретичних

моделей з емпіричними методами дослідження забезпечує цілісне уявлення про ефективність функціонування організації в екологічному напрямку.

При визначенні методичних основ враховано провідні підходи до оцінювання діяльності некомерційних організацій, серед яких особливе місце займають концепції цільової ефективності (досягнення організаційних цілей), ефективності ресурсного забезпечення (спроможність до акумуляції та раціонального використання ресурсів), модель оцінки з позиції зацікавлених сторін (врахування різноманітних очікувань стейкхолдерів), а також конструктивістський підхід, що визнає вплив суспільної думки на формування критеріїв ефективності. Окреме значення має технічна концепція, що наголошує на досягненні результатів через оптимальне управління, застосування технологій та забезпечення внутрішньої координації.

Для практичного аналізу було обрано методи, які відповідають умовам обмеженого доступу до ресурсів, характерного для некомерційного сектора. Зокрема, здійснено контент-аналіз внутрішніх документів організації —звітів, нормативних положень, що дозволяє ідентифікувати наявність структурованої політики. Опитування працівників допомогає з'ясувати рівень екологічної свідомості колективу та сприйняття внутрішніх ініціатив. Проведення напівструктурованих інтерв'ю з представниками керівництва дозволяє виявити стратегії, які організація застосовує для інтеграції екологічних принципів у свою діяльність.

Для дослідження використовуватиметься й інший загальновідомий інструментарій [12]:

1 SWOT-аналіз. Базовий і водночас потужним інструментом стратегічного планування, який дозволяє визначити сильні (Strengths) і слабкі сторони (Weaknesses) організації, а також можливості (Opportunities) та загрози (Threats), що походять із зовнішнього середовища.

Цей метод легко адаптується під специфіку організацій третього сектору, де часто бракує формалізованих показників, а вплив контексту є критично важливим.

2 Модель Майкла Портера[13, с.86]. Цей підхід дозволяє проаналізувати:

–Загрозу появи нових організацій зі схожими цілями (наприклад, конкуренція за фінансування у сфері екологічної освіти);

– Силу впливу донорів та бенефіціарів, які можуть диктувати пріоритети або умови співпраці;

–Можливість появи альтернативних форм задоволення суспільних потреб (наприклад, комерційні екоініціативи);

– Рівень внутрішньосекторної конкуренції;

– Вплив постачальників ресурсів — як матеріальних, так і нематеріальних (інформація, кадри, партнерства).

3 Модель EERL (Enterprise Engineering Research Lab), розроблена у Вірджинському політехнічному інституті. Її основна цінність полягає у тому, що вона дає змогу сформувати цілісну систему оцінки, яка враховує місію, ресурси, специфіку організації та дозволяє адаптувати оцінку під реальні потреби управління[15].

Підхід EERL передбачає шість взаємопов’язаних етапів: визначення потреби в оцінці, аналіз організації, виокремлення ключових сфер діяльності (KPA), формування системи оцінки, встановлення ключових параметрів (KPI), а також практичне використання розробленої системи з подальшим зворотним зв’язком. Це дозволяє створити гнучку і водночас структуровану модель моніторингу ефективності, що особливо важливо в умовах змінного середовища.

Однією з характерних рис EERL-підходу є акцент на результативності як головному індикаторі ефективності. Тобто замість акценту на процесах (що часто буває в некомерційних структурах), аналіз спрямований на те, яких результатів досягнуто — наприклад, наскільки підвищено екологічну свідомість цільової аудиторії, наскільки зменшено споживання ресурсів, чи вдалося впровадити нові підходи до поводження з відходами тощо.

4 Аналіз зацікавлених сторін (Stakeholder Analysis) — це процес ідентифікації всіх зацікавлених осіб (стейкхолдерів) у проекті або організації та визначення їхніх інтересів і впливу на діяльність організації.

5 Balanced Scorecard — це інструмент стратегічного управління, розроблений Робертом Капланом і Девідом Нортоном та передбачає аналіз чотирьох взаємопов'язаних перспектив: фінансова перспектива, клієнтська перспектива, внутрішні бізнес-процеси, навчання та розвиток .

Застосування Balanced Scorecard у діяльності громадських організацій, зокрема екологічного спрямування, дає змогу забезпечити стратегічну узгодженість між баченням, місією організації та її поточними операційними цілями [16].

6 PEST-аналіз (від англ. Political, Economic, Social, Technological) є інструментом стратегічного аналізу, що дозволяє ідентифікувати та оцінити основні макросередовищні чинники, які впливають на функціонування організації. Цей метод доцільно застосовувати при дослідженні зовнішніх умов[17, с.4].

PEST-аналіз дозволяє системно дослідити вплив:

– політичних факторів – екологічна політика держави, державні програми, підтримка органів місцевого самоврядування;

– економічних факторів – наявність фінансування, доступ до донорських ресурсів, рівень економічної стабільності;

– соціальних факторів – екологічна свідомість населення, рівень залученості громади до ініціатив;

– технологічних факторів – доступ до екологічних інновацій, цифрових інструментів і платформ.

Підсумовуючи усе вище сказане, можна дійти висновку, що для дослідження еколого-орієнтованої діяльності громадської організації доцільно використовувати комплексний підхід, що поєднує стратегічні, аналітичні та екологічні методики.

1.3 Критерії та параметри прийняття управлінських рішень в еколого- орієнтованій діяльності організації

У сучасних умовах глобалізації та екологізації бізнес-процесів особливого значення набувають питання прийняття управлінських рішень, що враховують екологічні аспекти діяльності організації.

Для забезпечення цілісного підходу до управління важливо враховувати різні типи рішень, що класифікуються за низкою ознак. Нижче подано узагальнену таблицю, яка демонструє найбільш поширені критерії класифікації[18]:

Таблиця 1.3 – Класифікація управлінських рішень

Ознака класифікації	Типи рішень
Функціонально-управлінський зміст	планові, організаційні, контролюючі, прогнозуючі
Функціональна спрямованість	економічні, організаційні, технологічні, технічні, екологічні тощо
Рівень ієрархії систем управління	макрорівень, мікрорівень
Суб'єктність організації	одноособові, колективні
Часовий діапазон	оперативні, тактичні, стратегічні
Причина виникнення	ситуаційні, ієрархічні, програмні, ініціативні
Метод розробки	формалізовані, неформалізовані
Ступінь оригінальності	рутинні, відносно творчі, унікальні
Психологічні особливості суб'єкта управління	врівноважені, імпульсивні, інертні, ризиковані, обережні
Рівень директивності	тверді, спрямувальні, гнучкі, нормативні

Прийняття управлінських рішень у сфері екологічної орієнтації діяльності організації базується на низці ключових принципів, які забезпечують ефективність, правомірність та адаптивність управлінських дій. Ці принципи об'єднують як загальні підходи до управління, так і специфіку сталого розвитку. До них відносять[19,с 50]:

1 Принцип наукової обґрунтованості. Будь-яке управлінське рішення має базуватись на достовірній інформації, аналітичних дослідженнях і прогнозах. Зокрема, екологічно спрямовані рішення повинні враховувати об'єктивні закономірності природних процесів та вплив господарської діяльності на довкілля.

2 Принцип цілеспрямованості та відповідальності. Менеджер приймає рішення не з власних потреб, а виходячи з інтересів організації та її впливу на екологічну ситуацію. Особливо важливим є передбачення наслідків, адже помилкові рішення можуть мати суттєвий негативний вплив на довкілля.

3 Принцип правомірності. Рішення повинні відповідати нормам чинного екологічного законодавства, а також внутрішнім регламентам і політиці сталого розвитку організації.

4 Принцип оптимальності. Рішення мають забезпечити досягнення бажаних результатів при мінімальних витратах ресурсів – фінансових, матеріальних, часових – з урахуванням екологічної доцільності.

5 Принцип своєчасності. Оперативність у прийнятті рішень дозволяє уникати загострення екологічних проблем та оперативно реагувати на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища організації.

6 Принцип комплексності.У процесі прийняття рішення враховуються різні аспекти: економічний, правовий, соціальний, технологічний та екологічний. Такий міждисциплінарний підхід підвищує якість управління.

7 Принцип гнучкості. Сучасні умови вимагають здатності швидко адаптувати управлінські рішення до змін – як у внутрішньому середовищі організації, так і в екологічній політиці держави чи ринку.

8 Принцип інформаційної прозорості. Для ефективного управління важливо формувати інформативну модель проблеми, на основі якої керівник розробляє концептуальне бачення шляхів її вирішення.

Наступна класифікація дає змогу системно охопити все розмаїття управлінських рішень, зрозуміти їх специфіку на різних рівнях управління, а також обрати найбільш доцільний підхід залежно від екологічної ситуації та управлінського завдання.

1. Суб'єкт прийняття управлінського рішення	• людина або група людей, наділених необхідними повноваженнями для прийняття рішення і які несуть заце відповідальність
2. Керовані змінні	• сукупність чинників та умов, що викликають появу тієї або іншої проблеми, якими може управляти суб'єкт прийняття управлінського рішення
3. Некеровані змінні	• ситуації, якими не може управляти суб'єкт прийняття управлінського рішення, але якими можуть управляти інші особи
4. Обмеження (внутрішні й зовнішні)	• Внутрішні та зовнішні межі дій, які визначають простір можливих рішень
5. Критерій (або критерії) для оцінки альтернативних варіантів рішення	• Кількісні або якісні орієнтири для вибору оптимальної альтернативи
6. Вирішальне правило (або система вирішальних правил)	• Методологія та принципи, які застосовуються для відбору рішень
7.Альтернативи (можливі результати)	• Наявні варіанти дій, що залежать від змінних і ситуаційного контексту
8.Фінальне рішення	• Конкретна дія або стратегія, обрана з-поміж альтернатив
9. Можливості реалізації	• Ресурси, інструменти, людський капітал та інфраструктура для втілення рішення

Рисунок 1.2 − Складові процесу прийняття управлінського рішення

Процес прийняття управлінського рішення є багатокомпонентним і передбачає наявність взаємозалежних складових, що разом формують логічну і послідовну систему [18, с.76]:

Таким чином, процес прийняття управлінського рішення охоплює низку взаємопов'язаних етапів, кожен із яких спрямований на усвідомлений, раціональний вибір найефективнішої дії з урахуванням усіх внутрішніх і зовнішніх чинників.

Для ефективного управління в екологічно орієнтованій діяльності організації важливо розуміти, як процес прийняття управлінських рішень впливає на досягнення сталого розвитку.

Управлінський процес у громадських організаціях включає стратегічне планування, прийняття рішень, підбір персоналу (переважно на волонтерських засадах), мотивацію учасників, контроль та оцінку ефективності. Водночас у таких організаціях спостерігається суттєва відмінність у підходах до персоналу. Якщо в бізнесі головним чинником мотивації виступає матеріальна винагорода, то у некомерційній сфері основною рушійною силою є внутрішня мотивація – бажання допомагати, бути корисним, відчуття соціальної значущості виконуваної діяльності.

Саме цим пояснюється особлива увага до формування організаційної культури та цінностей, які підтримують добровільну участь та відданість місії. Добір волонтерів тісно пов’язаний із цінностями організації, і саме через місію вона формує свою кадрову політику.

Враховуючи складну багатофункціональну природу громадських організацій, особливо у сфері екологічної діяльності, стає очевидним, що процес прийняття управлінських рішень не може базуватись лише на короткострокових цілях чи внутрішніх пріоритетах. Для досягнення довготривалого впливу та стабільного розвитку організації повинні орієнтуватися на комплексну, збалансовану модель управління. Саме в цьому контексті концепція сталого розвитку набуває ключового значення, стаючи не лише теоретичним орієнтиром, а й практичним інструментом ухвалення ефективних і відповідальних рішень.

Концепція сталого розвитку, незважаючи на ризики її формалізації чи поверхневого використання, продовжує займати центральне місце у практиках державного управління, міжнародних фінансових установ, екологічно орієнтованих громадських організацій та корпоративного сектора. Її універсальність полягає у здатності поєднувати різні напрями – економічний, соціальний і екологічний – які часто мають суперечливі інтереси. Саме це

поєднання робить сталий розвиток ефективною платформою для міждисциплінарного діалогу та вироблення зважених управлінських рішень.

Для громадських організацій, діяльність яких спрямована на забезпечення екологічної рівноваги та соціального добробуту, концепція сталого розвитку слугує основою для стратегічного планування, оцінки проєктів і розробки локальних ініціатив. Згідно з класичним підходом, сталість розглядається як взаємодія трьох взаємопов'язаних доменів: економічного (прибуток, ресурси),екологічного (довкілля, природна рівновага), соціального (людський добробут, справедливість).

Хоча ці сфери часто трактуються як окремі, сучасна наука та практика вимагають інтегрованого підходу, який визнає їх не автономними стовпами, а складовими єдиної системи. Відповідно, ефективне управління у громадських організаціях має спиратися на системне осмислення взаємозалежностей між екологією, економікою та соціумом, а не розглядати їх ізольовано. Це особливо важливо в умовах зростаючої залежності управлінських рішень від економічних чинників, які нерідко домінують у процесі формування політик та проєктів.

Незважаючи на широке визнання цієї трикомпонентної моделі в політичних та адміністративних документах, у практиці діяльності громадських організацій її глибинна інтеграція зустрічається нечасто. Тому нагальною є потреба переосмислити управлінські підходи так, щоб екологічні й соціальні аспекти стали рівноправними складовими стратегічного мислення поряд з економічними індикаторами.

Екологічна економіка та сталий розвиток дають теоретичне обґрунтування та окреслюють цілі циркулярної економіки. У розрізі неї робиться акцент на справедливому розподілі ресурсів та відповідальності перед майбутніми поколіннями.

Циркулярна економіка (ЦЕ) ґрунтується на ряді теоретичних концепцій, таких як:екологічна економіка(дослідження взаємозв'язку між економікою та довкіллям), сталий розвиток (фокусування на задоволенні потреб сучасного

покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь), економіка замкнутого циклу (створення економічної системи, де ресурси використовуються максимально економно, а відходи мінімізуються) [20]. Загальновідомими та важливими є принципи сталого розвитку, яких є 17.

Отже, управлінське рішення − це вибір найбільш доцільного варіанту дії з кількох альтернатив. В умовах еколого-орієнтованої діяльності такі рішення повинні не лише забезпечувати досягнення цілей підприємства, а й мінімізувати негативний вплив на довкілля, при цьому екологічні чинники дедалі більше інтегруються у загальну систему прийняття рішень, стаючи її невід'ємною складовою.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГО "НУЛЬ ВІДХОДІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК"

2.1. Загальна характеристика діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" та аналіз її внутрішнього середовища

Громадська організація "Нуль відходів Івано-Франківськ" – неприбуткова екологічна організація, діяльність якої спрямована на розв'язання проблем поводження з відходами на території міста Івано-Франківська. Організація створює та підтримує інфраструктуру роздільного збору твердих побутових та органічних відходів від юридичних та фізичних осіб міста. Отримані в результаті діяльності відходи передаються партнерам організації для подальшої переробки, що забезпечує замкнутий цикл поводження з ресурсами [21].

Таблиця 2.1 – Характеристика ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Назва	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «НУЛЬ ВІДХОДІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК»
Форма власності	Приватна
Організаційно-правова форма	Громадська організація
Галузева належність	Громадська діяльність у сфері охорони навколишнього середовища та поводження з відходами (екологічна сфера) (**КВЕД:** 94.99 — Діяльність інших громадських організацій, н.в.і.у.)
Юридична і фактична адреса	76018, Україна, Івано-Франківська обл., місто Івано-Франківськ, вулиця Української Перемоги, 23
Загальна кількість працівників	5

Джерело : [22]

Основною цінністю громадської організації визначено піклування про довкілля та людей, що відображає місіоцентричний характер діяльності, притаманний неприбутковим організаціям екологічного спрямування. Діяльність організації охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів: створення інфраструктури роздільного збору відходів, організація регулярного збору відходів від юридичних та фізичних осіб, переробка органічних відходів у корисну продукцію, фінансування екологічних проєктів міста.

Для забезпечення фінансової стійкості та реалізації статутних цілей організація використовує модель перерозподілу прибутку, за якої 80% чистого прибутку від підприємницької діяльності спрямовується на фінансування ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" для реалізації екологічних та освітніх проєктів . Така модель дозволяє організації одночасно вирішувати екологічні проблеми міста, забезпечувати власну фінансову стійкість та підтримувати інші екологічні ініціативи місцевої громади.

Громадська організація активно розвиває партнерські відносини з різними стейкхолдерами – юридичними та фізичними особами міста, що передають відходи, партнерами з переробки сировини, органами місцевого самоврядування, освітніми закладами та іншими громадськими організаціями. Така мережа взаємодій забезпечує синергетичний ефект у досягненні екологічних цілей та сприяє формуванню в громаді культури відповідального поводження з відходами.

Стратегія розвитку організації ґрунтується на комплексному підході до вирішення екологічних проблем, поєднуючи практичну діяльність зі збору та переробки відходів з освітніми проєктами, спрямованими на зміну поведінкових патернів членів громади. Цей підхід відповідає сучасним тенденціям у сфері екологічного менеджменту, де досягнення системних змін потребує не лише технологічних рішень, а й трансформації суспільної свідомості.

Громадська організація "Нуль відходів Івано-Франківськ" є ініціатором і реалізатором проєктів, спрямованих на покращення екологічної ситуації та підвищення екосвідомості серед населення. Все почалося у 2019 році на базі "Промприладу", де були встановлені контейнери для роздільного збору відходів. Спочатку команда складалася з двох ентузіастів – Михайла Веклина та Олександра Московчука, а згодом ініціатива розширилася, включивши освітні події та майстер-класи .

У 2020 році розпочалася активна робота над проєктами зі зменшення впливу побутових відходів, такими як "RE:компостування" та "UrbanGreenGarden".

Освітній екопростір і громадська сортувальна станція "RE:space" працює в Івано-Франківську з 2021 року. Ініціаторами проєкту стали Михайло Веклин та Ірина Максимлюк [23].

Внутрішнє середовище ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ» формує органічне середовище для розвитку сталих екологічних ініціатив на рівні громади. Одним із ключових елементів цього середовища є чітко визначена місія організації – сприяти формуванню культури відповідального споживання, зменшення відходів та залучення громадськості до екологічних практик. Місія виконує функцію координатора для інших внутрішніх чинників і визначає загальний вектор діяльності.

Організаційна структура громадської організації «Нуль відходів Івано-Франківськ» є динамічною та гнучкою, що дозволяє ефективно реагувати на виклики у сфері екологічної діяльності, водночас забезпечуючи сталість у досягненні стратегічних цілей. Структура побудована за функціональним принципом, що передбачає поділ праці між основними напрямами діяльності та координацію зусиль для досягнення загальної місії організації.

На чолі організації стоїть керівник, який відповідає за стратегічне планування, загальне управління діяльністю організації, представлення її інтересів на зовнішньому рівні, налагодження партнерських зв’язків і залучення фінансування. Керівник організації також здійснює загальну координацію всіх проєктів і програм, що реалізуються.

Для забезпечення якісної роботи за окремими напрямами створено декілька ключових посад та підрозділів:

− Керівник/керівниця освітнього еконапрямку − організовує та координує екологічні освітні проєкти, лекції, майстер-класи та інші події, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості у сфері свідомого споживання та поводження з відходами.

─Бухгалтер/бухгалтерка − відповідає за фінансову звітність, облік надходжень та витрат організації, складання бюджетів проєктів, взаємодію з донорами щодо фінансової документації.

−Керівник/керівниця комунікацій та партнерств − займається зовнішніми комунікаціями, формуванням позитивного іміджу організації, розробкою інформаційних кампаній, підтримкою зв'язків із партнерами, ЗМІ та громадськістю.

−Менеджер/менеджерка по роботі з волонтерами − координує діяльність волонтерів, забезпечує їхню залученість до заходів і проєктів організації, проводить навчання та організовує підтримку їхньої роботи.

−Керівник/керівниця громадської сортувальної станції "RE:space" −відповідає за операційне управління сортувальною станцією, організацію прийому, сортування та відправлення вторинної сировини на переробку, взаємодію з населенням і корпоративними клієнтами.

−Спеціаліст/спеціалістка з сортування вторинної сировини − безпосередньо здійснює прийом, сортування та підготовку матеріалів для подальшої переробки.

−Керівник/керівниця складу вторинної сировини − відповідає за організацію зберігання, облік та відвантаження зібраної вторинної сировини.

−Консультант/консультантка громадської сортувальної станції − надає інформаційні послуги відвідувачам щодо правил сортування, прийому відходів і функціонування станції.

Окрім основного персоналу, в діяльності організації активно беруть участь волонтери, які допомагають у реалізації подій, зборі вторинної сировини, організації інформаційних кампаній та освітніх заходів. Відповідно до внутрішніх регламентів, волонтерська діяльність координується менеджером по роботі з волонтерами.

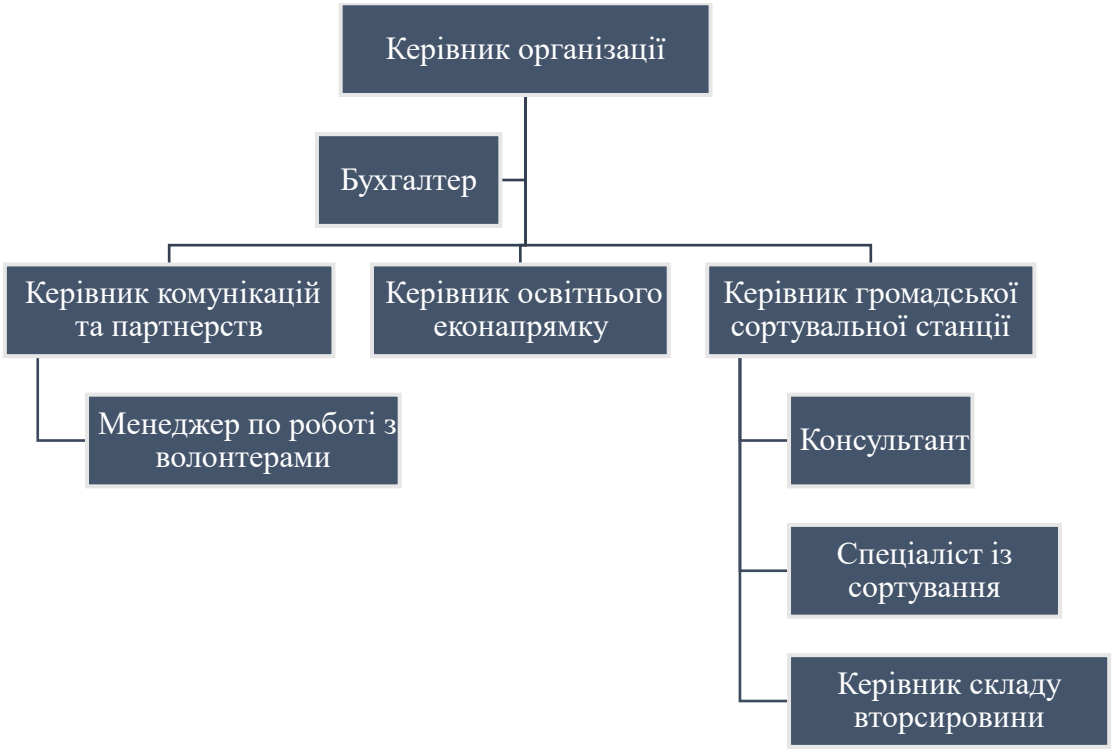

Рисунок 2.1 − Організаційна структура ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Організаційна структура визначає, як саме організація здійснює свою діяльність, координує ресурси та реалізує стратегічні цілі. Для кращого розуміння її поточного стану та ефективності було проведено аналіз ключових елементів структури, що наведений у таблиці нижче.

Таблиця 2.2 − Аналіз організаційної структури

Елемент структури	Характеристика	Оцінка ефективності
Тип структури	Функціональна з елементами проєктної	Відповідає поточним потребам організації
Рівні управління	Два рівні: керівництво та виконавці	Забезпечує оперативність прийняття рішень
Розподіл функцій	За напрямами діяльності: збір, переробка, просвітництво	Чіткий розподіл функціональних обов'язків
Комунікаційні процеси	Горизонтальні та вертикальні комунікації	Потребують вдосконалення
Гнучкість структури	Можливість перерозподілу ресурсів	Достатня для реагування на зміни

Організаційна структура ГО загалом є ефективною та адаптивною до змін, з чітким розподілом обов’язків і швидким ухваленням рішень, однак потребує покращення внутрішніх комунікаційних процесів.

Аналіз людських ресурсів виявляє рівень забезпеченості організації персоналом та волонтерами, необхідними для реалізації стратегічних завдань.

Таблиця 2.3 − Аналіз людських ресурсів

Категорія	Кількість	Компетенції	Потреби розвитку
Постійний персонал	5 осіб	Екологічна освіта, проєктний менеджмент	Розвиток компетенцій у сфері фандрейзингу
Волонтери	15-20 осіб	Комунікаційні навички, технічні знання	Посилення мотивації, розвиток спеціалізованих знань
Правління	3 особи	Стратегічне бачення, досвід управління	Розвиток навичок стратегічного планування
Консультанти	2-3 особи	Вузькоспеціалізовані знання	Розширення кола експертів

Аналіз показує, що організація має стабільне кадрове ядро, підтримане активною волонтерською мережею та зовнішніми консультантами. Основними потребами розвитку є підвищення кваліфікації у галузях фандрейзингу, стратегічного планування та залучення нових експертів, що забезпечить стійкість та подальший розвиток організації.

Основними принципами управління громадської організації «Нуль відходів Івано-Франківськ» є:

−Принцип демократичності − усі ключові рішення приймаються колегіально, із залученням працівників, волонтерів та партнерів. Проводяться регулярні зустрічі команди, де обговорюються результати роботи та плани на майбутнє.

−Принцип прозорості − організація веде відкриту фінансову звітність, публікує основну інформацію про діяльність, надходження та витрати на офіційних ресурсах, що підвищує рівень довіри з боку громадськості та донорів.

−Принцип сталого розвитку − у своїй діяльності організація дотримується принципів екологічної та соціальної відповідальності, впроваджуючи практики мінімізації відходів, ефективного використання ресурсів і підтримки соціальних ініціатив.

─Принцип партнерства − діяльність організації базується на співпраці з різними стейкхолдерами: бізнесом, владою, освітніми установами, іншими громадськими організаціями.

− Принцип інноваційності − постійний пошук і впровадження нових рішень для ефективнішої реалізації екологічних проєктів, адаптація до змін середовища та викликів часу.

Таким чином, організаційна структура та принципи управління громадської організації «Нуль відходів Івано-Франківськ» сприяють реалізації її місії, забезпечують ефективну координацію діяльності та дозволяють оперативно реагувати на виклики у сфері екології та сталого розвитку.

У контексті стилістики керівництва організації, домінує демократичний стиль з елементами партисипативного управління. Такий підхід передбачає колективну участь у прийнятті рішень, відкритість до пропозицій з боку активістів та сприяння горизонтальним комунікаціям. Керівник організації виконує, передусім, функції лідера-натхненника та координатора, делегуючи значну частину операційних функцій іншим членам команди. Така модель особливо ефективна в умовах громадської активності, де особиста мотивація й ініціатива учасників є ключовими чинниками успішності.

Аналіз методів прийняття управлінських рішень в ГО «Нуль відходів ІФ» засвідчує поєднання як інтуїтивних, так і раціонально формалізованих підходів. Залежно від рівня ієрархії та часової перспективи, приймаються рішення оперативного (наприклад, організація подій), тактичного (налагодження партнерств) та стратегічного характеру (визначення напрямів екологічної просвіти на рік). З огляду на класифікацію, в організації присутні такі типи рішень: організаційні, екологічні, ініціативні, а також колективні та гнучкі за рівнем директивності.

Що стосується психологічного профілю управлінських рішень, переважають обережні та врівноважені підходи до ініціювання нових напрямів роботи, особливо у зв’язку з відповідальністю перед партнерами та громадою. Водночас в окремих випадках спостерігається ризикованість, наприклад, при

впровадженні експериментальних форматів сортування або участі в маловідомих екологічних ініціативах.

Внутрішні комунікації організовані через цифрові платформи (зокрема Telegram, Google Workspace), що забезпечує оперативність обміну інформацією. Зовнішні комунікації охоплюють соціальні мережі, офіційний вебсайт та публічні заходи, що сприяє формуванню позитивного іміджу організації та залученню нових учасників. Зворотний зв'язок від цільових аудиторій активно інтегрується в процес ухвалення рішень, що засвідчує відкритість системи управління до адаптації та вдосконалення.

Суттєвим компонентом внутрішнього середовища є проєктна діяльність.

Громадська організація «Нуль відходів Івано-Франківськ» активно реалізовує низку екологічних ініціатив і проєктів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку та мінімізації утворення відходів у місті. Її діяльність базується на комплексному підході до формування екологічної свідомості громадян, впровадження принципів нульових відходів (Zero Waste) та розвитку міської інфраструктури для відповідального поводження з ресурсами. Основні напрямки роботи організації охоплюють громадське сортування, освітні проєкти, соціальне підприємництво, компостування органіки та інклюзивні ініціативи [24]:

1 Громадська сортувальна станція «RE:space»

Одним із ключових проєктів організації є громадська сортувальна станція «RE:space», що функціонує як екопросвітницький простір і водночас виконує роль пункту прийому вторинної сировини від мешканців міста. Ідея створення станції виникла в результаті реалізації пілотних освітніх заходів для працівників офісів та громади Івано-Франківська, під час яких було виявлено високий рівень потреби у доступних сервісах для належного поводження з відходами.

Кожної суботи жителі Івано-Франківська мають можливість безкоштовно здати відсортовані відходи, серед яких: прозорі пластикові пляшки, упаковки від побутової хімії, поліетиленові плівки, макулатура,

метали, скляні пляшки, комбіноване паковання (типу Tetra Pak) та текстиль. Відходи, які неможливо переробити в регіоні (наприклад, одноразовий посуд), не приймаються.

Особливістю роботи станції є ретельний підбір партнерів для передачі зібраних матеріалів на подальшу переробку. Перевага надається тим підрядникам, які можуть гарантувати фактичне перероблення сировини. Для роботи із комбінованим пакуванням на станції встановлено пресувальне обладнання, придбане за грантові кошти та підтримку відвідувачів простору.

Крім сортування, «RE:space» підтримує соціальні ініціативи, зокрема бере участь у проєкті «СпівДія Одяг», що передбачає збір і повторне використання одягу для внутрішньо переміщених осіб та малозабезпечених верств населення.

Значну роль у функціонуванні станції відіграють партнери: інноваційний центр «Промприлад. Реновація», міська дитяча екологічна станція та девелоперська компанія blago. Вони забезпечують приміщення, інформаційну підтримку та сприяють поширенню екологічної культури в місті.

Окрім того, станція є платформою для співпраці з бізнесом: на постійній основі організація надає послуги зі збору та сортування вторинної сировини для понад 20 організацій та підприємств, використовуючи електровелосипеди для мінімізації вуглецевого сліду.

2 Магазин екотоварів «ZeroWasteShop»

Ще одним важливим напрямом діяльності ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ» є створення та розвиток екологічного магазину «ZeroWasteShop». Магазин спрямований на зменшення використання одноразового пакування та підтримку культури свідомого споживання.

Основний принцип функціонування магазину полягає у впровадженні багаторазових альтернатив: покупці можуть придбати спеціальні контейнери, наповнювати їх товарами повторно та мінімізувати власне утворення відходів. Асортимент магазину включає багаторазові сумки, упаковки, екологічні засоби гігієни, засоби для прибирання та інші побутові товари.

Прибуток магазину має соціальне спрямування: 80% доходів спрямовуються на підтримку сортувальної станції та розвиток екологічних програм. Завдяки цьому «ZeroWasteShop» є не лише комерційним проєктом, а й інструментом фінансової стійкості організації.

У майбутньому планується розширення діяльності магазину: відкриття окремого приміщення на території «Промприладу» після ремонту та розширення асортименту, зокрема виробництво натуральних мочалок із люфи.

3 Проєкт «Компостуй! Франківськ рятуй»

З метою зменшення обсягів органічних відходів та розвитку культури компостування у місті реалізовується проєкт «Компостуй! Франківськ рятуй». Ініціатива передбачає збір органічних решток мешканцями міста та їх подальшу передачу на компостування до Міської дитячої екологічної станції.

До компостування приймаються залишки овочів, фруктів, кавова гуща та чайне листя. У рамках проєкту громадянам надаються спеціальні контейнери для збору органіки. Отриманий компост використовується для озеленення міських клумб, тим самим повертаючи ресурси у природний обіг.

Реалізація проєкту стала можливою завдяки підтримці Європейського Союзу в межах програми «Інтеграція сталого розвитку в Україні відповідно до Європейського зеленого курсу». Проєкт має важливе значення не лише для міської екології, але й для підвищення рівня свідомого споживання серед громадян.

4) Проєкт «UrbanGreenGarden»

На базі простору «Промприлад. Реновація» також реалізується проєкт «UrbanGreenGarden» — міський сад і освітній простір, покликаний популяризувати ідеї локального виробництва їжі та міського фермерства.

Сад є відкритою платформою для проведення воркшопів, лекцій та майстер-класів з тематики сталого розвитку, відповідального споживання та органічного землеробства. Особлива увага приділяється залученню мешканців міста до практик вирощування їжі у міських умовах, що сприяє розвитку спільнот та підвищенню продовольчої безпеки.

Організація також реалізувала такі проєкти, як:

− «Re:laboratory» − майстерня творчої переробки відходів на вироби ручної роботи, що популяризувала ідеї апсайклінгу;

− «Кафе солідарності» − інклюзивний безпечний простір для взаємодії громадян різних категорій, у тому числі внутрішньо переміщених осіб.

Хоча реалізація деяких проєктів наразі призупинена через об'єктивні обставини, їхній досвід став важливим кроком до розбудови сталої екоспільноти в Івано-Франківську.

2.2 Аналіз зовнішнього середовища організації та оцінка його впливу на діяльність

Діяльність екологічних громадських організацій в Україні характеризується зростаючою динамікою розвитку(рис.2.2), що зумовлено підвищенням суспільної уваги до екологічних проблем та необхідністю пошуку інноваційних рішень у сфері захисту довкілля. Екологічні громадські організації виконують низку важливих функцій, серед яких просвітницька діяльність, адвокація екологічних питань, практична діяльність з охорони довкілля, громадський моніторинг та контроль за дотриманням екологічного законодавства.

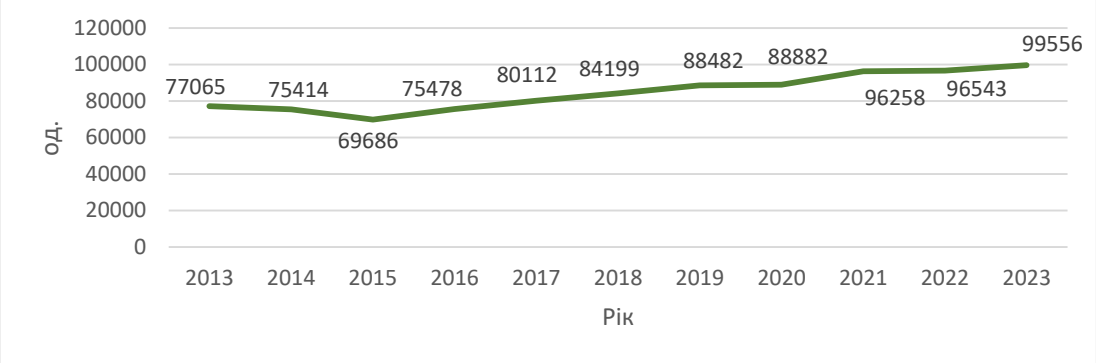

Рисунок 2.2 − Кількість зареєстрованих громадських організацій України [25]

На значне збільшення кількості (рис.2.2) та покращення якості громадських організацій в Україні протягом останніх років істотно вплинули міжнародні донори, зокрема благодійні фонди, громадські структури, а також дипломатичні та урядові установи демократичних країн Європи, ЄС, США та Канади. Під їхнім сприянням активно розвивався, так званий, «третій сектор» в Україні, отримуючи фінансову, кадрову та інтелектуальну підтримку, а також допомогу в галузі просвітництва та тематики діяльності.

Внаслідок цього багато нових громадських організацій зміцнили свої позиції в громадянському суспільстві, активно пропагуючи демократичні цінності, захист прав людини та свободи громадян, а також впроваджуючи інноваційні підходи в управлінні та інформаційних технологіях[26,с.135].

Організації, що спеціалізуються на поводженні з відходами, становлять окремий сегмент у структурі екологічних громадських організацій. Їхня діяльність спрямована на впровадження принципів циркулярної економіки, мінімізацію утворення відходів, їх повторне використання та переробку.

Зростаюча проблема накопичення відходів у містах України створює підґрунтя для розвитку таких організацій та підвищує суспільний запит на їхні послуги.

Таблиця 2.4 − Аналіз сегменту екологічних громадських організацій у сфері поводження з відходами

Фактор	**Характеристика**
Кількість організацій	Спостерігається зростання кількості екологічних організацій, особливо в обласних центрах та великих містах
Напрями діяльності	Переважають організації, що займаються просвітницькою діяльністю, значно менше організацій впроваджують практичні рішення
Цільова аудиторія	Основна аудиторія – екологічно свідомі громадяни, молодь, прогресивний бізнес
Географічне розташування	Найбільша концентрація – у великих містах, обласних центрах; у малих містах та селах представленість мінімальна
Джерела фінансування	Грантове фінансування, благодійні внески, соціальне підприємництво, членські внески
Основні бар'єри розвитку	Нестабільність фінансування, недостатня підтримка з боку держави, низька екологічна свідомість населення

Екологічні організації в Україні активно розвиваються, зосереджуючись переважно в містах і на просвітницькій діяльності, однак стикаються з бар’єрами у вигляді нестабільного фінансування, слабкої державної підтримки та низької екологічної обізнаності населення.

Аналіз конкурентних сил у сфері діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" за моделлю М. Портера виявляє такі особливості:

Таблиця 2.5 ─ Аналіз конкурентних сил за моделлю М. Портера

Конкурентна сила	**Характеристика**	**Вплив на організацію**
Існуючі конкуренти	Ринок характеризується незначною кількістю організацій (Zerowastelviv, Чистий Луцьк)	Середній вплив, можливість для співпраці та партнерства
Потенційні нові учасники	Низькі бар'єри входу для інших громадських організацій екологічного спрямування	Помірна загроза появи нових учасників
Постачальники	Постачальниками є фізичні та юридичні особи, що передають відходи : жителі Івано-Франківська, ОСББ, школи, офіси	Низький рівень залежності від окремих постачальників
Споживачі	Представлені переробними підприємствами, що приймають відсортовані відходи	Висока залежність від кількох переробних підприємств
Товари-замінники	Традиційні методи поводження з відходами: викидання всього сміття в один контейнер для подальшого вивезення на міський полігон	Висока загроза через відсутність культури сортування

Специфіка діяльності полягає в його соціальній орієнтованості та високій залежності від рівня екологічної свідомості населення.

Діяльність організації має виражений суспільний характер, спрямований на вирішення екологічних проблем громади, а не на максимізацію прибутку. Це відрізняє її від комерційних структур у сфері поводження з відходами та визначає особливості стратегічного позиціонування [27 с. 65].

Аналіз зовнішнього середовища ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" передбачає дослідження факторів макро- та мікросередовища, що впливають на діяльність організації.

Для структурованого аналізу макросередовища застосовано метод PEST-аналізу, що дозволяє визначити ключові політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори.

Таблиця 2.6 − PEST-аналіз зовнішнього середовища ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ"

Політичні фактори	**Економічні фактори**
Законодавчі зміни у сфері поводження з відходами	Економічна нестабільність в країні
Децентралізація та посилення ролі місцевого самоврядування	Рівень доходів населення та готовність платити за екологічні послуги
Євроінтеграційні процеси та адаптація екологічного законодавства	Розвиток ринку вторинної сировини
Державні програми підтримки екологічних ініціатив	Формування моделі циркулярної економіки
Політична нестабільність у країні	Зростання вартості енергоносіїв
Соціальні фактори	**Технологічні фактори**
Рівень екологічної свідомості населення	Нові технології переробки відходів
Зміна споживчих патернів у напрямку екологічності	Розвиток цифрових технологій для комунікації та координації
Популяризація концепції zero waste	Інновації в сфері виробництва опалювальних пелет
Активізація громадянського суспільства	Розвиток логістичних технологій для оптимізації збору відходів
Освітні ініціативи у сфері екології	Нові підходи до утилізації специфічних видів відходів

Аналіз стейкхолдерів організації дозволяє визначити ключові групи впливу, їхні інтереси, рівень зацікавленості та потенціал взаємодії з організацією. Такий підхід допомагає краще розуміти очікування різних сторін, враховувати їхні потреби під час розробки стратегічних рішень і підвищувати ефективність досягнення організаційних цілей. [28, с. 329].

Таблиця 2.7 представляє комплексний аналіз стейкхолдерів ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ", демонструючи складну систему взаємовідносин організації з різними групами зацікавлених сторін. Аналіз виявляє сім ключових груп стейкхолдерів, що мають різні інтереси, можливості впливу та потребують диференційованих стратегій взаємодії.

Населення міста виступає основною цільовою аудиторією діяльності організації та одночасно є постачальником відсортованих відходів. Їхні інтереси пов'язані з покращенням екологічної ситуації та наявністю зручної системи сортування відходів. Організація розробляє освітні заходи та створює зручну інфраструктуру для залучення населення до практик відповідального

поводження з відходами. Ця група стейкхолдерів є найчисленнішою та найрізноманітнішою, що потребує сегментованого підходу до комунікації та взаємодії.

Таблиця 2.7−Аналіз стейкхолдерів ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Група стейкхолдерів	**Інтереси та очікування**	**Можливості впливу**	**Стратегія взаємодії**
Населення міста	Покращення екологічної ситуації, зручна система сортування відходів	Участь у сортуванні, поширення інформації	Освітні заходи, зручна інфраструктура
Бізнес	Покращення іміджу, виконання екологічних зобов'язань	Фінансова підтримка, участь у проєктах	Розробка корпоративних програм, партнерство
Місцева влада	Вирішення проблеми відходів, екологічні ініціативи	Нормативне регулювання, ресурсна підтримка	Адвокація, спільні проєкти
Партнери з переробки	Стабільне постачання сировини належної якості	Прийом та переробка відходів	Договірні відносини, спільні стандарти
Донори	Вирішення екологічних проблем, підзвітність	Фінансова підтримка	Проєктна діяльність, прозора звітність
Освітні заклади	Екологічна освіта, практичні навички	Поширення знань, формування поведінки	Освітні програми, майстер-класи
ЗМІ	Інформування про екологічні ініціативи	Формування суспільної думки	Інформаційні кампанії, пресрелізи

Бізнес-структури представляють важливу групу стейкхолдерів, що зацікавлені у покращенні свого іміджу та виконанні екологічних зобов'язань. Їхні можливості впливу включають фінансову підтримку та участь у проєктах організації.

Розробка корпоративних програм та формування партнерств з бізнесом дозволяє організації залучати додаткові ресурси та розширювати охоплення діяльності. Ця група стейкхолдерів потенційно може стати найбільш стабільним джерелом фінансування для організації.

Фінансовий аналіз організації дозволяє оцінити структуру доходів та витрат, рівень фінансової стійкості та потенціал для розвитку.

Дослідження джерел фінансування є важливим для виявлення залежностей організації від зовнішніх чинників, а також для формування стратегії фінансової стабільності й диверсифікації доходів.

Таблиця 2.8 − Структура доходів організації

Джерело доходів	**Частка у структурі доходів, %**	**Стабільність надходження**
Соціальне підприємництво	45	Сезонна залежність
Грантове фінансування	30	Нестабільне
Благодійні внески	15	Відносно стабільне
Надання послуг з вивезення відходів	10	Стабільне

Отже, основну частку надходжень формує соціальне підприємництво, однак його сезонний характер знижує передбачуваність фінансових потоків. Грантове фінансування також має суттєву вагу, проте відзначається високим рівнем нестабільності через конкуренцію та обмежену тривалість проєктів. Благодійні внески й послуги з вивезення відходів є більш стабільними джерелами, але забезпечують меншу частку доходів.

Аналіз операційної діяльності охоплює ключові процеси організації, їх ефективність та відповідність стратегічним цілям.

Таблиця 2.9 – Аналіз операційної діяльності

Процес	**Характеристика**	**Сильні сторони**	**Слабкі сторони**
Збір відходів	Регулярний збір від юридичних та фізичних осіб	Налагоджена логістика	Обмежена географія, недостатність транспорту
Переробка (виробництво пелет)	Переробка кавової гущі в опалювальні пелети	Унікальність продукту	Обмежена виробнича потужність
Просвітницька діяльність	Проведення екологічних заходів та тренінгів	Висока кваліфікація тренерів	Недостатнє охоплення різних груп населення
Адвокаційна діяльність	Співпраця з місцевою владою	Налагоджені контакти	Недостатня систематичність

Можна побачити, що організація здійснює комплексну діяльність у сфері екології, поєднуючи збір і переробку відходів із просвітницькою та адвокаційною роботою.

Серед сильних сторін — налагоджена логістика, унікальний продукт, кваліфіковані тренери та ефективна взаємодія з владою. Водночас

спостерігаються обмеження, зокрема вузьке географічне охоплення, обмежені ресурси та нестача системності в окремих напрямах.

Для комплексної оцінки внутрішнього середовища організації проведено аналіз сильних та слабких сторін, що дозволяє визначити конкурентні переваги та напрями для вдосконалення [29, с. 85].

Таблиця 2.10 − SWOT-матриця ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ"

Сильні сторони	**Слабкі сторони**
Унікальна бізнес-модель поєднання екологічної місії з соціальним підприємництвом	Залежність від обмеженого кола партнерів з переробки
Налагоджена інфраструктура збору відходів	Недостатність обігових коштів для розширення діяльності
Висока мотивація команди та відданість місії	Обмежені виробничі потужності для переробки
Ефективне використання ресурсів	Недостатня систематичність комунікаційної стратегії
Позитивний імідж у громаді	Нестабільність волонтерської підтримки
Досвід реалізації освітніх проєктів	Недостатня формалізація бізнес-процесів
Партнерство з місцевою владою та бізнесом	Обмежена географія діяльності
Можливості	**Загрози**
Посилення законодавчих вимог щодо сортування відходів	Політична та економічна нестабільність у країні
Зростання екологічної свідомості населення	Конкуренція з боку комунальних підприємств
Доступність грантового фінансування для екологічних проєктів	Низька платоспроможність населення
Розвиток технологій переробки відходів	Зростання витрат на логістику та переробку
Зростання попиту на альтернативні джерела опалення	Зміни в законодавстві, що можуть ускладнити діяльність
Налагодження партнерства з бізнесом та органами місцевого самоврядування	Недостатній розвиток інфраструктури для переробки
Розширення географії діяльності	Складність зміни поведінкових патернів населення

Аналіз середовища діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" виявляє сприятливі можливості для розвитку організації, зокрема зростання екологічної свідомості населення, посилення законодавчих вимог щодо поводження з відходами, розвиток технологій переробки.

На противагу можливостям, організація стикається з викликами, пов'язаними з економічною нестабільністю, конкуренцією та складністю зміни поведінкових патернів населення. Унікальна бізнес-модель, що поєднує

екологічну місію з соціальним підприємництвом, та налагоджена інфраструктура збору відходів становлять конкурентні переваги організації, тоді як обмеженість ресурсів та виробничих потужностей визначає напрями для вдосконалення.

2.3 Аналіз та оцінка еколого-орієнтованої діяльності організації

Проведемо комплексну оцінку еколого-орієнтованої діяльності громадської організації «Нуль відходів ІФ» на основі аналізу кількісних показників, що відображають динаміку обсягів утворення та переробки сміття, фінансових результатів діяльності, а також якісних даних, отриманих у результаті соціологічного дослідження громадської думки. Проведений аналіз дозволяє визначити ступінь впливу організації на підвищення екологічної свідомості населення та ефективність реалізації екологічних ініціатив у регіоні.

Ефективна еколого-орієнтована діяльність громадських організацій у сфері управління ТПВ вимагає застосування системних підходів до аналізу та оцінки. За допомогою моделі EERL було проведено аналіз еколого-орієнтованої діяльності організації «Нуль відходів Івано-Франківськ».

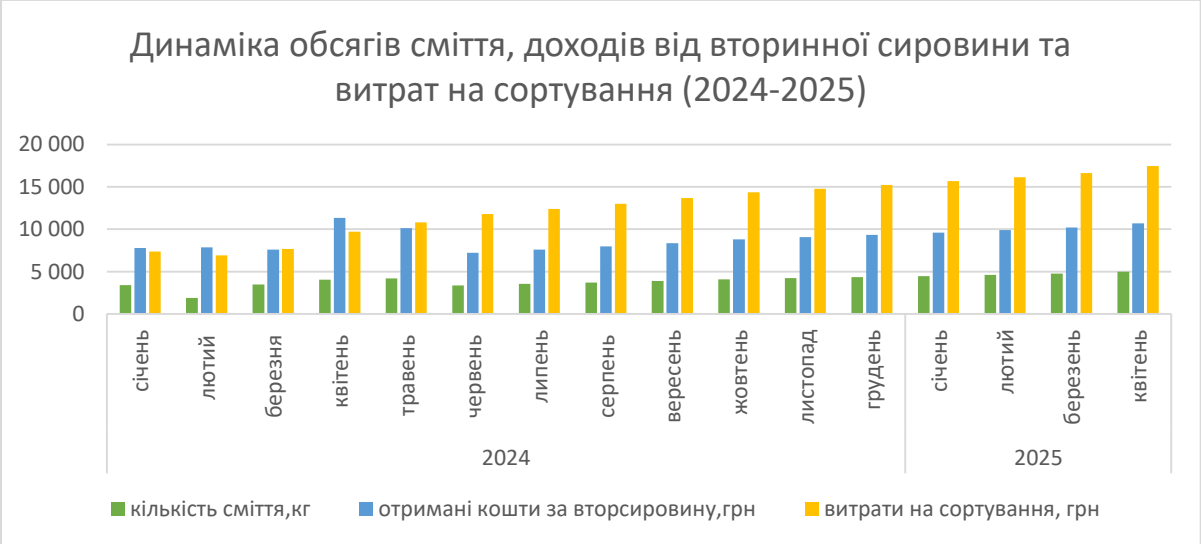

Рисунок 2.3 – Динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування у ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Представлений графік візуалізує динаміку трьох ключових показників у сфері поводження з твердими побутовими відходами: "кількість сміття, кг", "отримані кошти за вторинну сировину, грн" та "витрати на сортування, грн" за період з січня 2024 року по квітень 2025 року.

Аналіз проводився шляхом візуалізації трендів на стовпчастій діаграмі та кількісної інтерпретації даних. Особлива увага приділялася виявленню закономірностей у динаміці кожного показника та їх кореляції між собою.

Динаміка кількості сміття. Протягом аналізованого періоду спостерігається загальна тенденція до зростання обсягів утвореного сміття. Хоча наявні короткострокові флуктуації (наприклад, помітний спад у лютому та липні 2024 року), загальний тренд є висхідним.

З січня 2024 року (3415 кг) до квітня 2025 року (4977 кг) зафіксовано збільшення обсягів утворення сміття приблизно на 45.7%. Це може свідчити про збільшення споживання, зростання населення або підвищення економічної активності в регіоні, або ж покращення обліку відходів. Необхідно враховувати, що обсяги утворення твердих побутових відходів в Україні в цілому оцінюються на рівні близько 300 кг на особу на рік, і значна частина з них все ще потрапляє на звалища (понад 90% в Україні, проти 27% в ЄС) [30].

Динаміка отриманих коштів за вторинну сировину. Доходи від реалізації вторинної сировини демонструють виразну позитивну динаміку протягом всього періоду. Значний приріст спостерігається з січня 2024 року (7782 грн) до квітня 2025 року (10691 грн), що становить зростання приблизно на 37.4%.

Хоча є місяці з незначним зниженням (наприклад, червень та липень 2024 року), загалом тренд є стабільно висхідним. Це може бути результатом збільшення обсягів зібраної та реалізованої вторинної сировини, підвищення цін на певні види сировини на ринку, або ж покращення процесів сортування, що дозволяє вилучати більше цінних компонентів. Збільшення доходів від вторинної сировини має важливе економічне значення для сталості системи поводження з відходами.

Динаміка витрат на сортування. Витрати на сортування демонструють найбільш стійкий і значний зростаючий тренд серед усіх показників. З січня 2024 року (7350 грн) до квітня 2025 року (17459 грн) витрати збільшилися майже на 137.5%.

Тенденція збільшення витрат зумовлена наступними факторами:

−зростання частки сміття, що направляється на сортування, операційні витрати відповідно збільшуються;

−інфляційні процеси, загальне зростання цін на енергоносії, матеріали та оплату праці ;

−інвестиції в інфраструктуру.

Взаємозв'язок показників. Спостерігається позитивна кореляція між усіма трьома показниками:

1 Зростання кількості сміття, що утворюється, логічно призводить до потенційного збільшення обсягів матеріалів для сортування.

2 Збільшення витрат на сортування часто корелює зі збільшенням обсягів переробленої сировини та, як наслідок, зростанням доходів від її реалізації. Це свідчить про те, що інвестиції у сортування є функціональними та приносять економічну віддачу.

Проте, темпи зростання витрат на сортування (137.5%) значно випереджають темпи зростання кількості сміття (45.7%) та доходів від вторсировини (37.4%). Це вказує на потенційне зниження маржинальної ефективності сортування або на значний вплив зовнішніх факторів (наприклад, інфляції). Витрати на поводження з відходами в Україні, як правило, є низькими, що не стимулює розвиток інфраструктури.

Отже, обсяги утворення сміття мають стійку тенденцію до зростання, що підкреслює актуальність подальшого розвитку інфраструктури для їх переробки та утилізації. З іншої сторони, зростання доходів від реалізації вторинної сировини підтверджує економічну доцільність та потенціал розвитку її збору та переробки. Це відповідає світовим тенденціям переходу до циркулярної економіки, де відходи розглядаються як ресурс.

Проте, значне зростання витрат на сортування вимагає переглядати тарифну політику або шукати шляхи оптимізації операційних процесів.

Представлена стовпчаста діаграма "Динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2024-2025)" відображає ключові кількісні показники муніципальної системи поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ). Паралельний аналіз результатів соціологічного опитування мешканців м. Івано-Франківськ, проведеного серед 42 респондентів, дозволяє глибше інтерпретувати спостережувані тенденції та ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки.

Результати опитування громадян м. Івано-Франківськ надають якісні дані, що допомагають пояснити та доповнити спостережувані кількісні тенденції(див. Додаток А).

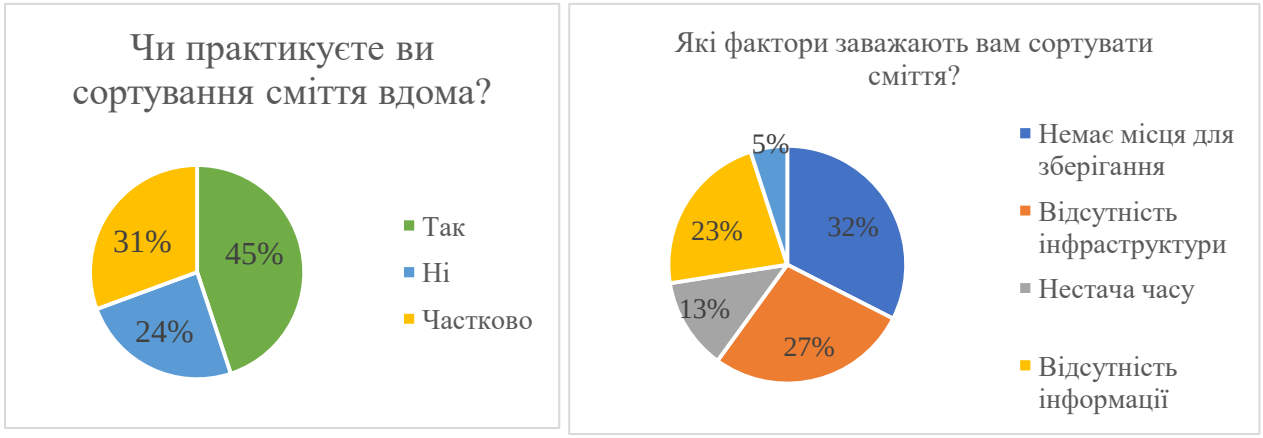

Рисунок 2.4 – Фактори перешкоди сортуванню відходів

Низький рівень роздільного збору як причина зростання обсягів сміття та витрат. Лише 45% опитаних мешканців Івано-Франківська регулярно практикують сортування сміття, з іншої сторони 24% не сортують.

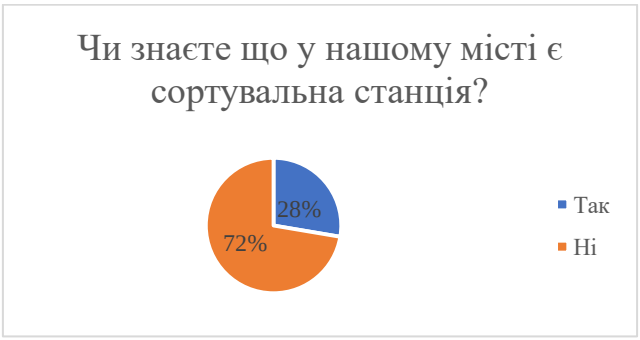

Рисунок 2.5 –Проінформованість про наявність сортувальної станції

Більше того, 72% опитаних вказали, що не було відомо їм про наявність сортувальної станції у місті. Оскільки більшість опитаних не знають про наявність сортувальної станції в місті, що разом із нестачею місця, інфраструктури та інформації створює основні бар'єри для сортування сміття. Це свідчить з результату опитування переважна більшість респондентів (59%) знаходять проблемою місця для зберігання та організованість інфраструктури. Навіть якщо існує потенціал для збору більшої кількості вторинної сировини (що відображається у зростанні загальних обсягів сміття), відсутність зручних умов для роздільного збору та належної інформації перешкоджає її ефективному вилученню. Якщо цінні фракції потрапляють у загальний потік сміття, їхня переробка ускладнюється, а економічна цінність втрачається.

Рисунок 2.6 — Чинники мотивації та організації системи сортування відходів

Значна частина опитаних (48%) висловили готовність оплачувати додаткові послуги за роздільне сортування Крім того, 26% респондентів переконані, що покращення інфраструктура дозволить заохотити людей до сортування та 24% стверджують, що цьому спрятимуть фінансові стимули. Це свідчить про наявний суспільний запит на ефективну систему поводження з відходами та потенційну підтримку ініціатив, спрямованих на її покращення.

Кореляція між кількісними показниками динаміки відходів та результатами соціологічного опитування є очевидною. Низька залученість населення до роздільного збору, зумовлена недостатньою інфраструктурою та браком інформації, є основною причиною значного зростання загальних обсягів сміття та високих витрат на його сортування на муніципальному рівні.

Одночасно це обмежує потенціал зростання доходів від вторинної сировини. Проте, виявлена готовність громадян до співпраці та їхня підтримка ефективних заходів створюють сприятливе підґрунтя для розробки та імплементації дієвих стратегій удосконалення системи поводження з ТПВ у м. Івано-Франківськ.

Аналіз динаміки кількісних показників у сфері поводження з твердими побутовими відходами у місті Івано-Франківськ за період січень 2024 – квітень 2025 року свідчить про комплексну проблему зростання сміттєвих обсягів, витрат на сортування та обмежених доходів від реалізації вторинної сировини. Найбільш стрімке зростання спостерігається у витратах на сортування, що випереджає приріст інших показників і вказує на потребу в оптимізації процесів. Дані соціологічного опитування підтверджують, що основними стримуючими чинниками є низький рівень первинного сортування населенням, недостатня інфраструктура та слабка інформаційна підтримка.

Втім, висока готовність мешканців фінансово підтримувати систему роздільного збору та позитивне ставлення до впровадження санкцій свідчать про наявність потенціалу для реформ. Спрямовані інвестиції в інфраструктуру, інформування та тарифне стимулювання можуть стати ключем до переходу Івано-Франківська до більш ефективної та сталого моделі управління відходами, орієнтованої на принципи циркулярної економіки.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГО-ОРІЄНТОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГО "НУЛЬ ВІДХОДІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК"

3.1 Напрями та шляхи удосконалення управління ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ"

Громадська організація «Нуль відходів Івано-Франківськ» відіграє важливу роль у формуванні екологічної свідомості населення та мінімізації відходів у регіоні . Ефективність еколого-орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" обумовлена якістю внутрішнього управління та адаптацією до динамічних змін у сфері поводження з відходами. Аналіз попереднього періоду (січень 2024 – квітень 2025 рр.) виявив збільшення обсягів утворення сміття на 45.7% та зростання витрат на сортування на 137.5%, при цьому доходи від вторинної сировини зросли лише на 37.4%. Також, 72% опитаних мешканців виявилися неінформованими про наявність сортувальної станції, а 59% вказали на проблеми з інфраструктурою для роздільного збору. Ці дані визначають пріоритетні напрями для вдосконалення управління.

Головним орієнтиром на шляху удосконалення є зарубіжний досвід управління відходами[33] та їхні результати (Додаток Б).

1 Стратегічне розширення та модернізація інфраструктури роздільного збору з активною комунікацією. Поточна нерозвинутість інфраструктури та необізнаність 72% громадян щодо сортувальної станції є критичними бар'єрами.

В першу чергу, необхідно співпрацювати з органами місцевого самоврядування та забудовниками для системного збільшення кількості та доступності контейнерів для роздільного збору (скло, папір, пластик, метал) у житлових мікрорайонах, біля навчальних закладів та торговельних центрів. Розглянути впровадження пілотних проєктів з встановлення контейнерів з датчиками наповнення.

Наступний крок - багатоканальна комунікаційна кампанія :

- створення інтерактивної онлайн-карти всіх пунктів прийому та сортувальних станцій з чіткими інструкціями щодо типів відходів. Карта має бути доступною через вебсайт, соціальні мережі та місцеві QR-коди;

-систематичне використання місцевих ЗМІ (радіо, ТБ, преса), зовнішньої реклами (білборди) та громадського транспорту для поширення ключових повідомлень: "Де сортувати? Що сортувати? Чому це важливо?";

-організація регулярних, доступних майстер-класів та лекцій (школах, університетах), ОСББ та на публічних заходах, що демонструватимуть процес сортування та його переваги.

Прикладом успішної кампанії є кіпрський проєкт LIFE KNOW WASTE, який за допомогою телевізійної, радіо- та друкованої реклами, а також освітніх заходів, збільшив рівень поінформованості населення на 54% та сприяв зростанню показників переробки скла, паперу та пластику на 7% [31].

2 Диверсифікація партнерів з переробки та оптимізація операційних процесів. Залежність від обмеженого кола партнерів з переробки створює ризики для стабільності діяльності ГО та її фінансової стійкості. Водночас, зростання витрат на сортування на 137.5% вимагає оптимізації.

-активний пошук нових партнерів. Систематично розширювати базу партнерів-переробників вторинної сировини, як на регіональному, так і на національному рівнях. Наприклад, участь у галузевих виставках, конференціях та налагодження прямих контактів.

-впровадження Lean-принципів та аудиту операційних витрат. Виявлення "вузьких місць" та нераціональних витрат, що спричинили зростання витрат на 137.5%. Застосування Lean-принципів (мінімізація втрат часу, ресурсів, зайвих рухів) дозволить підвищити ефективність сортувальних процесів та знизити питомі витрати на одиницю обробленої сировини. Розглянути можливість напів автоматизації окремих етапів сортування.

3 Диверсифікація джерел фінансування та зміцнення фінансової стабільності:

-активізація краудфандингових кампаній та залучення індивідуальних донорів: З огляду на готовність 48% опитаних оплачувати додаткові послуги за роздільне сортування, ГО може розробити прозорі та привабливі краудфандингові проєкти. Це може включати моделі "плати-як-викидаєш" (Pay-as-you-throw), які успішно застосовуються в ЄС, де плата за вивіз змішаних відходів є пропорційною їх обсягу, а за роздільно зібрані відходи – меншою або відсутньою [31];

-лобіювання змін у тарифній політиці: З урахуванням стрімкого зростання витрат на сортування (137.5%), необхідно ініціювати діалог з органами місцевого самоврядування щодо перегляду тарифної політики на поводження з ТПВ. Тарифи повинні відображати реальні витрати на сортування та переробку, а не лише на захоронення, що стимулюватиме розвиток інфраструктури. Наприклад, у країнах ЄС податки на захоронення або спалювання відходів є поширеною практикою, що робить переробку економічно привабливішою та генерує дохід для інвестицій у покращення системи поводження з відходами [30].

4)Комплексна програма мотивації та залучення громадян. Виявлена низька мотивованість та низький рівень сортування (лише 45% мешканців) можуть бути подолані через системні стимули. Впровадження фінансових та нефінансових стимулів для сортування. З огляду на те, що 48% опитаних готові платити за додаткові послуги сортування, а 24% вказують на фінансові стимули як мотивацію, ГО, у співпраці з місцевою владою, може ініціювати:

-програми лояльності для активних сортувальників (наприклад, бонуси, знижки на екотовари, розіграші призів).

-систему , де тарифи на вивіз змішаних відходів вищі, ніж на відсортовані, що економічно стимулює роздільний збір [31].

-впровадження системи депозитних повернень (Deposit-Refund System, DRS) для пластикових пляшок: Враховуючи, що пластикові пляшки є значною

часткою ТПВ, впровадження механізму повернення коштів за тару, подібного до німецького "Pfand-System", може значно підвищити рівень збору. У Німеччині споживачі сплачують депозит (зазвичай 0.25 євро) за кожну пляшку з ПЕТ або скляну пляшку, який повертається при її здачі у спеціальні автомати в магазинах. Ця система забезпечує рівень збору ПЕТ-пляшок понад 98% [31]. Впровадження такої системи в Івано-Франківську, навіть у пілотному режимі, може стимулювати населення до активної участі в роздільному зборі пластику.

Впровадження цих стратегічних рекомендацій дозволить ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" не лише ефективно реагувати на поточні виклики, а й системно сприяти формуванню циркулярної економіки та сталому розвитку регіону.

3.2 Обґрунтування рішення щодо покращення еколого-орієнтованої діяльності організацією

Рішення про системне та всебічне покращення еколого-орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" обумовлено низкою критичних проблем та дисбалансів, що були виявлені у процесі дослідження і які загрожують ефективності та сталості як самої організації, так і всієї системи поводження з відходами у місті.

По-перше, неконтрольоване зростання обсягів утворення відходів та невідповідність міжнародним стандартам.

Дані свідчать про стрімке зростання обсягів сміття. Якщо не вжити рішучих заходів, Івано-Франківськ буде стикатися з подальшим накопиченням відходів, що неминуче призведе до загострення екологічних проблем, збільшення ризиків для здоров'я громадян та зниження привабливості міста. Отже, покращення діяльності ГО є ключовим для досягнення європейських екологічних норм та забезпечення екологічної безпеки громади.

По-друге, глибока економічна неефективність операцій та обмеженість ресурсів.

Фінансовий аналіз виявив суттєвий дисбаланс: витрати на сортування зросли на 137.5%, тоді як доходи від вторинної сировини — лише на 37.4%. Ця асиметрія вказує на неефективність поточної моделі сортування, роблячи її фінансово нестійкою. Основним чинником цієї неефективності є низький рівень первинного роздільного збору сміття населенням (лише 45% сортують регулярно). Тому обґрунтуванням для комплексного покращення є потреба покриття операційних витрат та інвестицій у подальше розширення діяльності.

По-третє, значний інформаційний та інфраструктурний дефіцит, що є основним гальмівним фактором для участі громадян.

Соціологічне опитування чітко показало це. Навіть якщо громадяни мають бажання сортувати, вони стикаються з відсутністю інформації та зручних умов. Отже, рішення про комплексне покращення обґрунтовується необхідністю усунення цих системних бар'єрів, оскільки без їх подолання зусилля ГО залишатимуться обмеженими за масштабом та впливом.

По-четверте, невикористаний суспільний потенціал та потреба в дієвих механізмах мотивації.

Позитивним сигналом є готовність громадян платити за додаткові послуги з роздільного сортування. Цей значний, але неактивований, суспільний запит свідчить про готовність громади долучатися до змін. Обґрунтуванням для комплексного покращення є потреба в активації цього потенціалу через впровадження інноваційних мотиваційних механізмів, таких як система депозитних повернень (DRS), що успішно функціонує в Німеччині, забезпечуючи понад 98% збору ПЕТ-пляшок [31].

Таким чином, рішення про комплексне покращення еколого-орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" дозволить трансформувати виявлені проблеми на напрями розвитку.

3.3 Оцінка ефекту від впровадження рекомендацій

Впровадження запропонованих рекомендацій спрямоване на ефект, який буде чітко відображений у покращенні ключових показників еколого-орієнтованої діяльності ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ".

Економічний ефект від реалізації рекомендацій виявиться у підвищенні фінансової стійкості ГО, оптимізації витрат на поводження з відходами та створенні нових економічних можливостей у секторі циркулярної економіки.

Завдяки впровадженню принципів "ощадливого виробництва" (Lean-принципів) та потенційній технологічній модернізації операційних процесів, прогнозується зниження питомих витрат на сортування щонайменше на 25% протягом 1.5-2 років. Ця оцінка базується на типових показниках ефективності, що досягаються в оптимізованих виробничих та логістичних системах, та спрямована на нівелювання поточної фінансової неефективності.

Активізація краудфандингових кампаній (враховуючи готовність 48% мешканців платити) та розширення співпраці з бізнес-структурами, у поєднанні з потенційним впровадженням системи депозитних повернень (DRS) для пластикових пляшок (подібної до німецької "Pfand-System") дозволить збільшити залучені кошти мінімум на 60% протягом наступного року. Це сформує стабільну фінансову основу для подальшого масштабування.

Стимулювання локальної "зеленої" економіки: Збільшення обсягів якісно відсортованої вторинної сировини, а також розвиток соціального підприємництва , створить більший попит на послуги місцевих переробних підприємств та сприятиме розвитку малих та середніх підприємств у сегменті переробки та повторного використання.

Оптимізація муніципальних витрат на поводження з відходами. Збільшення частки роздільно зібраних та перероблених відходів, зумовлене підвищенням залученості населення, призведе до скорочення обсягів ТПВ, що направляється на полігони, щонайменше на 20-25% протягом 2-3 років. Це

дозволить міському бюджету заощадити значні фінансові ресурси, які можуть бути реінвестовані в розвиток екологічної інфраструктури.

Соціальний ефект буде виражений у суттєвому зростанні рівня екологічної свідомості населення, активізації громадської участі та покращенні параметрів якості життя.

Значне підвищення рівня екологічної свідомості та залученості населення. Цільова інформаційна кампанія, що вирішує проблему необізнаності у поєднанні з розширенням доступної інфраструктури, дозволить збільшити частку громадян, які регулярно сортують сміття, з поточних 45% до 70-75% протягом 1.5-2 років. Досвід кіпрського проєкту LIFE KNOW WASTE, що збільшив поінформованість на 54% та підвищив показники переробки скла, паперу та пластику на 7% [29], підтверджує реалістичність цих цілей.

Покращення якості життя та здоров'я населення. Скорочення обсягів сміття на полігонах та несанкціонованих звалищах, що є прямим наслідком ефективнішого сортування, призведе до покращення санітарно-епідеміологічної ситуації, зниження забруднення повітря, ґрунтів та вод. Це позитивно вплине на громадське здоров'я та естетичне сприйняття міського середовища.

Збільшення обсягів роздільно зібраних та перероблених відходів призведе до зменшення кількості ТПВ, що направляється на полігони, щонайменше на 25-30% протягом 2-3 років. Таким чином буде зроблено відчутний внесок у досягнення цільового показника ЄС – зменшення частки захоронення муніципальних відходів до 10% до 2035 року [32].

В цілому, максимізація переробки вторинної сировини зменшує потребу у видобутку та первинній обробці природних ресурсів. Завдяки реалізації рекомендацій, ГО сприятиме збереженню цих ресурсів та посиленню ресурсної безпеки регіону.

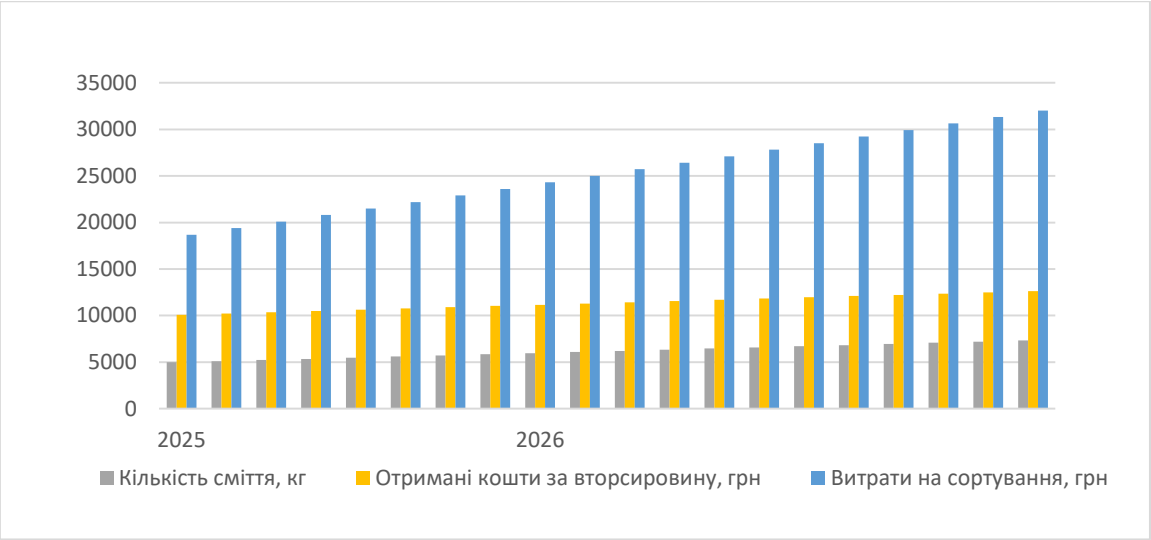

Рисунок 3.1 — Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) без впроваджених заходів

Аналіз даних, що відображають сценарій без стратегічних втручань, демонструє низку критичних тенденцій. Обсяги кількості сміття (кг) характеризуються стабільним, хоча і помірним, зростанням протягом всього прогнозованого періоду. Це відображає загальноміські тенденції утворення відходів, які не контролюються та не мінімізуються за відсутності активної політики. Паралельно, отримані кошти за вторинну сировину (грн) також демонструють позитивну динаміку зростання. Однак, візуальний аналіз вказує на те, що темпи зростання доходів є недостатніми для компенсації зростання витрат. Найбільш загрозливою тенденцією є стрімке та експоненціальне зростання витрат на сортування (грн). Цей показник, будучи найвищим серед усіх представлених, значно випереджає динаміку зростання доходів. Диспропорція між витратами та доходами має тенденцію до посилення з часом, що вказує на суттєву фінансову нестійкість та неефективність функціонування системи поводження з ТПВ за умов збереження існуючих операційних моделей.

Сценарій, що включає імплементацію стратегічних заходів, демонструє кардинально іншу картину фінансово-екологічної динаміки. Показник

кількості сміття (кг), що надходить на сортування та є потенційно цінною сировиною, продовжує демонструвати позитивну динаміку зростання.

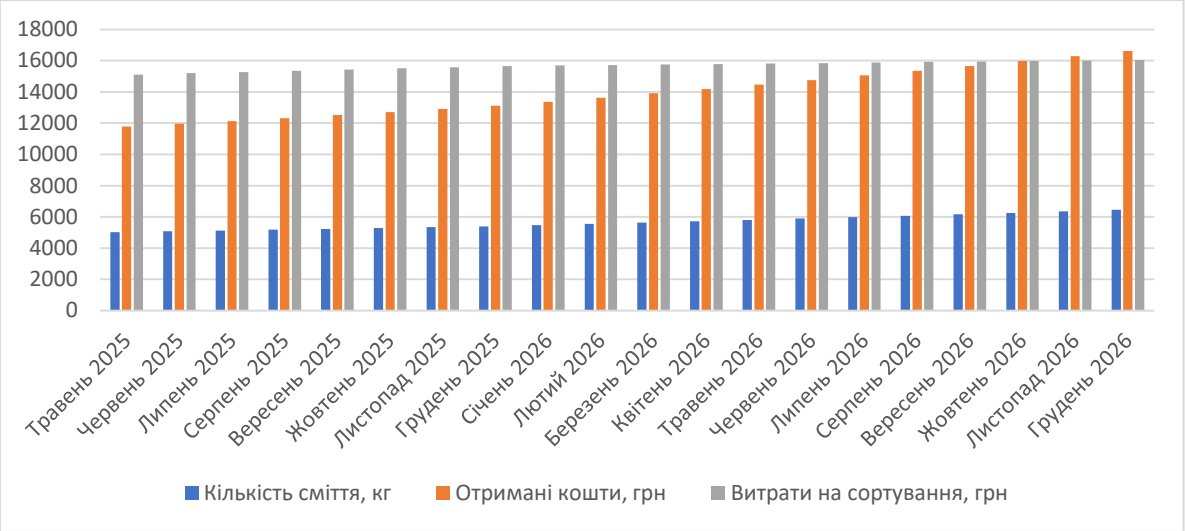

Рисунок 3.2 ─ Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) після впроваджених заходів

Однак, у цьому контексті це зростання є бажаним, оскільки воно свідчить про ефективність кампаній з підвищення обізнаності населення, розширення інфраструктури роздільного збору та програм мотивації, що сприяють збільшенню обсягів зібраної вторинної сировини. Динаміка отриманих коштів за сортовану сировину (грн) демонструє значно прискорене зростання порівняно зі сценарієм без впровадження рекомендацій. Навіть якщо на початковому етапі можливе незначне збільшення, загальна тенденція вказує на стабілізацію або навіть потенційне зниження питомих витрат на обробку одиниці відходів, що свідчить про підвищення операційної ефективності.

Таким чином, запропоновані еколого-орієнтовані заходи є не лише засобом реагування на поточні виклики, але й фундаментом для формування ефективної моделі поводження з ТПВ, що відповідає принципам циркулярної економіки та сприяє сталому розвитку регіону.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження еколого-орієнтованої діяльності громадської організації "Нуль відходів Івано-Франківськ" дозволило всебічно оцінити її поточний стан, ідентифікувати ключові виклики та розробити обґрунтовані рекомендації щодо подальшого вдосконалення. Узагальнюючи результати виконаної роботи, можна сформулювати наступні ключові висновки:

Дослідження підтвердило, що еколого-орієнтована діяльність є невід'ємною складовою концепції сталого розвитку, спрямованою на мінімізацію антропогенного впливу на довкілля та раціональне використання ресурсів. Громадські організації, такі як "Нуль відходів Івано-Франківськ", відіграють критично важливу роль у цьому процесі, виступаючи каталізаторами змін на місцевому рівні через просвітницьку, інфраструктурну та адвокаційну діяльність.

Вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища організації виявило її значний потенціал та конкурентні переваги. ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ". Організація характеризується гнучкою функціонально-проєктною структурою, кваліфікованим персоналом та активною волонтерською мережею). Однак, виявлено й низку слабких сторін, зокрема залежність від обмеженого кола партнерів з переробки, недостатність обігових коштів для розширення та необізнаність громадян щодо сортувальної станції. PEST-аналіз показав, що євроінтеграційні процеси та зростання екологічної свідомості населення є значними можливостями, тоді як економічна нестабільність та недостатній розвиток інфраструктури переробки становлять загрози.

На основі цього комплексного аналізу було розроблено систему рекомендацій:

1. Розширення і покращення пунктів збору з інформуванням мешканців
2. Розширення кола партнерів
3. Пошук нових джерел доходу

4. Програма залучення та заохочення громадян

Прогнозні оцінки свідчать про значний потенційний ефект: зниження питомих витрат на сортування щонайменше на 25%, збільшення залучених коштів мінімум на 60% та скорочення обсягів захоронення ТПВ на 20-25%, що наблизить місто до європейських стандартів.

Таким чином, ГО "Нуль відходів Івано-Франківськ" має значний потенціал для подальшого розвитку та збільшення свого впливу на екологічну ситуацію в регіоні. Системна імплементація запропонованих рекомендацій дозволить організації подолати існуючі виклики, підвищити свою фінансову стабільність, суттєво покращити показники поводження з відходами та стати ключовим актором у формуванні екологічно свідомого суспільства на шляху до циркулярної економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Утворення та поводження з відходами (1995-2020) Статистична державна служба України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm (дата звернення: 09.06.2025 р.).

2. Waste statistics - Statistics Explained - Eurostat. Language selection . European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics (дата звернення: 09.06 2025 р.).

3. Тарасюк О. В. Теоретичні засади формування концепції сталого розвитку та її практична реалізація на сучасному етапі розвитку суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. № 1(111). С. 51–63. URL: https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-51-63 (дата звернення: 30.04.2025).

4. Князєва О. В., Іжа М. М., Дядюра К. О., Пахомова Т. І., Домашевська К. О. Стійкість до небезпекових викликів: український та європейський контекст : навч. посібник. Одеса : НУ «Одеська політехніка», 2025. 175 с. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/node_int_progs/navchalnyy_posibnyk_2025_proyekt_no_101175025_-_euresissecur.pdf (дата звернення: 05.05.2025 р.).

5. Кривенко С. Теоретико–методологічні засади формування сучасних еколого-орієнтованих систем управління побутовими відходами. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-94 (дата звернення: 05.05.2025 р.).

6 Strengthening economic security through the zero waste concept in sustainable business / V. Zamlynskyi et al. Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2023. Vol. 8, no. 4. P. 139–149. URL: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-4-22 (дата звернення: 07.05.2025 р.).

7. Sustainalism: An Integrated Socio-Economic-Environmental Model to Address Sustainable Development and Sustainability / N. P. Hariram et al. Sustainability. 2023. Vol. 15, no. 13. P. 10682. URL: https://doi.org/10.3390/su151310682 (дата звернення: 12.05.2025 р.).

8. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 лют. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 12.05.2025 р.).

9. Шкільняк М. М, Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж. Л., Демків І. О. Менеджмент: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2022 р. 258 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46199/1/MenedjmentPD_B5_1.11.22.pdf (дата звернення: 15.05.2025 р.).

10. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI : станом на 3 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text (дата звернення: 12.05. 2025 р.).

11. Гера С. Економічна сутність неприбуткових організацій, їх форми та види. *Збірник наукових статей випускників з фаху «Облік і оподаткування».* 2021. Вип. 11. С. 28–34 URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38803/1/Гера%20%20ЕКОНОМІЧНА%20СУТНІСТЬ%20НЕПРИБУТКОВИХ%20ОРГАНІЗАЦІЙ.pdf

(дата звернення: 05.05.2025 р.).

12. Білаш О. В., Менджул М. В. *Правовий статус громадських об'єднань та релігійних організацій в Україні : монографія*. Ужгород : РІК-У, 2021. 244 с. URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/67434/1/Білаш_Менджул_Правовий%20статус%20громадських%20об%27єднань%20та%20релігійних%20організацій%20в%20Україні.pdf (дата звернення: 20.05.2025 р.).

13. Копчак Ю., Лобунець Т., Луковський Р. SWOT-аналіз як важливий інструмент у розробці стратегії бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-146 (дата звернення: 05.05.2025 р.).

14. Khurram A. Revisiting Porter Five Forces Model: Influence of Non-Governmental Organizations on Competitive Rivalry in Various Economic Sectors. *Pakistan Social Sciences Review*. 2020. Vol. 4, no. 1. P. 1–15. URL: https://doi.org/10.35484/pssr.2020(4-i)01. (дата звернення: 05.05.2025 р.).

15. Гудзь П., Скоробогата Ю. Оцінювання ефективності діяльності некомерційних організацій. *Академічний огляд*. 2014. Т. 40, № 1. С. 56–63. URL: https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/9.pdf. (дата звернення: 07.05.2025 р.).

16. Думенко М., Садикова В., Прокопенко Є. Збалансована система показників як засіб стратегічного управління організацією. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2020. Т. 81, № 3. С. 48–64. URL: https://doi.org/10.32453/3.v81i3.437 (дата звернення: 15.05.2025 р.).

17. Багорка М. О., Кадирус І. Г., Юрченко Н. І. Дослідження та аналіз факторів середовища підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 4. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-04-02(дата звернення: 15.05.2025 р.).

18. Парій Л. В., Кубрак А. О. Прийняття управлінських рішень на підприємстві . *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*.2023.№47. URL: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-13 (дата звернення: 12 червня 2025 р.). (дата звернення: 12.05.2025 р.).

19. Кісіль З. Р. *Основи управління* : посібник. Львів : Львівськиий державний університет внутрішніх справ, 2021. 232 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3915/1/основи%20управління.pdf (дата звернення: 15.05.2025 р.).

20. Кінаш І.П., Дутка І. Окремі аспекти управління відходам *Scientific Research as a Mechanism of Effective Human Development VIII International scientific and practical conference* (January 31-February 2, 2024) Sofia, Bulgaria, International Scientific Unity. 2024. С.130-133 (дата звернення: 25.05.2025 р.).

21. Нуль відходів Івано-Франківськ : офіц. вебсайт.. URL: https://zerowaste.if.ua (дата звернення: 03.06.2025 р.).

22. Опендатабот : вебсервіс для перевірки компаній та ФОП. URL: https://opendatabot.ua/c/44216359 (дата звернення: 03.06.2025 р.).

23. Дбати про довкілля навіть під час війни: як у Франківську працює освітній екопростір та громадська сортувальна станція «Re:space». *Галка: новинний портал.*202*3* URL: https://galka.if.ua/dbaty-pro-dovkillia-navit-pid-chas-viyny-iak-u-frankivsku-pratsiuie-osvitniy-ekoprostir-ta-hromadska-sortuvalna-stantsiia-re-space-foto/ (дата звернення: 05.06.2025 р.).

24. Токар М. Ю. *Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин : монографія*. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. 412 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35987 (дата звернення: 05.06.2025 р.).

25. Сумець О. М. *Стратегічний менеджмент : підручник*. Харків : ХНУВС, 2021. 208 с.

26. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. *Стратегічне управління : навч. посіб*. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2019. 440 с.

27. Гевко О. Б., Шведа Н. М. Стратегічне управління : навч. посіб. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2016. 152 с.

28. Проєкт Національного плану управління відходами. *Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України* URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/proyekt-Natsionalnyj-plan-upravlinnya-vidhodamy-23.11-002.docx (дата звернення: 06.06.2025 р.).29. Awareness-raising campaign for the promotion of waste reduction, re-use and recycling in Cyprus: LIFE Programme [проєкт ЄС]. URL: https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE13-INF-CY-000919/awareness-raising-campaign-for-the-promotion-of-waste-reduction-re-use-and-recycling-in-cyprus (дата звернення: 08.06.2025 р.).

30. Economic instruments and separate collection. *European Environment Agency*. URL: https://www.eea.europa.eu/publications/economic-instruments-and-separate-collection (дата звернення: 07.06.2025 р.).

31. Germany: Deposit Return Scheme. *TOMRA* URL: https://www.tomra.com/reverse-vending/media-center/feature-articles/germany-deposit-return-scheme (дата звернення: 07.06.2025 р.).

32. Waste management in Germany. *Cross Wrap*. URL: https://crosswrap.com/waste-management-in-germany/ (дата звернення: 07.06.2025 р.).

33. Дутка І. П., Кінаш І.П. Зарубіжний досвід поводження з твердими побутовими відходами . *Адаптація до глобальних змін та викликів: нові форми економіки, ресурсоефективні технології, захист довкілля* : зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів і молодих вчених, (18 травня 2023 р.) м. Івано-Франківськ:ІФНТУНГ. С. 371-373

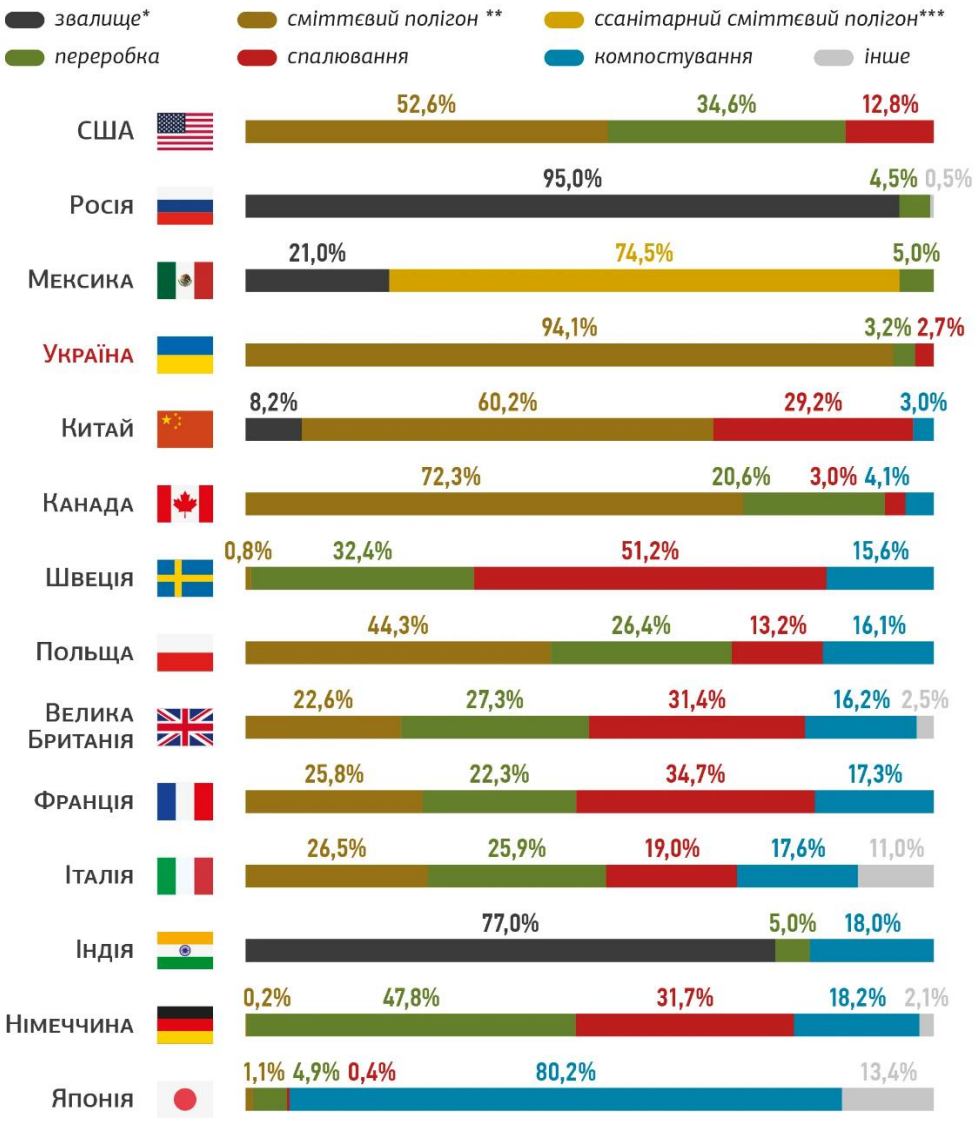
ДОДАТОК А

Опитування жителів Івано-Франківська щодо обізнаності діяльності ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Питання	Варіанти відповідей	Кількість
Чи вважаєте ви, що стан екології у місті потребує покращення?	Так	40
	Ні	4
	Не знаю	3
Чи практикуєте ви сортування сміття вдома?	Так	22
	Ні	12
	Частково	15
Які фракції сміття ви сортуєте?	Пластик	28
	Скло	19
	Папір	16
	Органіка	12
	Інше	8
Чи знаєте що у нашому місті є сортувальна станція?	Так	13
	Ні	34
Як часто ви користуєтесь послугами сортувальної станції?	Щотижня	4
	Щомісяця	2
	Рідше	10
	Ніколи	37
Які фактори заважають вам сортувати сміття?	Немає місця для зберігання	13
	Відсутність інфраструктури	11
	Нестача часу	5
	Відсутність інформації	9
	Не вважаю важливим	2
Чи готові ви оплачувати додаткові послуги для вивозу відсортованого сміття	Так	23
	Ніколи	12
	Залежить від вартості	13
Які джерела інформації про сортування сміття ви використовуєте?	Так	23
	Інтернет	24
	Соціальні мережі	12
	Телебачення	5
	Газети	2
Чи підтримуєте ви ідею штрафів за неправильне сортування сміття?	Так	23
	Ніколи	12
	Залежить від вартості	13
Що, на вашу думку, може заохотити більше людей сортувати сміття?	Фінансові стимули	13
	Освітні кампанії	8
	Покращення інфраструктури	14
	Суворіші закони	10
	Інше	9

Джерело: надано ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»

Зарубіжний досвід поводження з відходами

Джерело : [33]

Апробація результатів проведеного дослідження

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Кінаш І.П.
д.е.н., професорка, завідувачка кафедри
Кафедра менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
irinakinash@gmail.com
Дутка І.
здобувач вищої освіти
iryna.dutka-mn212@nung.edu.ua

Управління відходами є актуальною та нагальною проблемою в Україні. Війна росії проти України додала сфері охорони довкілля безліч нових викликів. Проблеми довоєнного періоду тільки посилюються і становлять загрозу для екології та здоров'я людини.

Проблема управління відходами полягає в необхідності розробки та впровадження ефективних стратегій збору, переробки та утилізації відходів, які враховували б різні типи відходів та їх вплив на навколишнє середовище. Недостатня увага до цього питання призводить до екологічних криз, забруднення ґрунтів та водойм, а також загрози здоров'ю громадян. Такі проблеми можна спостерігати уже в сьогоденні.

Автор петиції про збільшення кількості будівництва заводів з переробки побутових відходів Євтух В.В. окреслив таку ситуацію сьогодення: «однією з найбільш серйозних екологічних проблем України сьогодні можна вважати проблему утилізації і переробки різних відходів. У країні діє близько 800 офіційних звалищ, загальна кількість сміття на яких перевищила 35 млрд. т. Щорічно ця цифра зростає ще на сімсот-вісімсот тисяч тонн…загальна площа всіх полігонів з відходами вже займає 4% площі України [1].

Нині спостерігаємо значну кількість відходів від руйнації інфраструктури. російські війська знищили в Україні близько 6800 житлових будинків. сміттєві полігони в деяких регіонах тепер мають більше навантаження через тимчасове переміщення людей з окупованих територій всередині країни [2].

Уряд нині розробляє механізм утилізації та повторного використання будівельних відходів, що утворилися внаслідок руйнувань пі час війни. Такі будівельні відходи можуть мати повторне використання під час виробництва будівельних матеріалів та при відновленні пошкоджених об'єктів [3].

Управління відходами нами розглядається як комплексний процес, спрямований на забезпечення ефективного та сталого оброблення відходів з метою мінімізації негативного впливу на довкілля. Ієрархія такого управління представляє собою систему пріоритетів та стратегій, які визначають, яким чином відходи повинні бути оброблені (рис.1).

Рисунок 1-Ієрархія управління відходами
Джерело: [4].

Управління відходами охоплює різноманітні аспекти, які включають:
- планування,
- збір,
- переробку,
- використання та видалення відходів з найменшим можливим впливом на навколишнє середовище
- забезпечення сталого використання ресурсів.

Зокрема, виділяють такі сектори , які входять до основних аспектів управління відходами:

Планування та стратегії. Розробка ефективних стратегій та планів управління відходами, враховуючи особливості конкретного регіону чи галузі.

Законодавство та нормативи. Встановлення та виконання відповідних законодавчих та нормативних вимог щодо управління відходами.

Класифікація відходів. Визначення та класифікація різних типів відходів для оптимального вибору методів їх обробки та утилізації.

Збір та транспортування. Розробка ефективних систем збору та транспортування відходів для їх безпечної доставки до місць обробки.

Технології обробки. Використання сучасних технологій для оптимізації процесів обробки та переробки відходів.

Співпраця та заохочення до участі громади.

Моніторинг та оцінка впливу. Проведення моніторингу впливу управління відходами на довкілля та оцінка ефективності використовуваних стратегій.

Розвиток циркуляційної економіки. Пропаганда та впровадження принципів циркуляційної економіки для максимізації використання ресурсів та мінімізації утворення відходів.

Ці аспекти взаємодіють та утворюють комплексний підхід до управління відходами з метою досягнення екологічної сталості та ефективного використання ресурсів.

Регулює діяльність з управління відходами Закон України «Про управління відходами» [5] .

Україні слід активно займатися вдосконаленням системи управління відходами, забезпечуючи ефективність та сталість цього процесу. Перш за все, необхідно продовжувати розвивати інфраструктуру для збору та оброблення відходів на всіх рівнях, від місцевих громад до промислових підприємств.

Важливим етапом удосконалення системи є впровадження ефективної системи сегрегації відходів на джерелі для підтримки вторинної переробки та повторного використання. Розвиток вторинної переробки також повинен бути в прицілі, зокрема, стимулюванням та підтримкою цього напрямку для зменшення обсягів відходів та створення нових ринків для вторинної сировини.

Паралельно з цим, слід активно заохочувати та підтримувати впровадження інноваційних технологій в обробку відходів та енергетичне використання. Особливу увагу слід звертати на управління та утилізацію небезпечних відходів, забезпечуючи їх безпечне оброблення та видалення.

Важливим кроком є також продовження розвитку циркуляційної економіки, яка спрямована на зменшення утворення відходів та максимізацію використання ресурсів. Встановлення систем заохочення для підприємств та громадян, які активно взаємодіють з програмами управління відходами, а також вжиття заходів щодо відповідальності за неправильне видалення відходів, також має велике значення.

Особливу увагу слід звертати на інформаційно-освітні кампанії для підвищення громадської свідомості щодо проблем управління відходами та стимулювання правильних практик. Забезпечення ефективного моніторингу та оцінки впливу управління відходами на довкілля також є важливим для постійного вдосконалення стратегій та методів.

Використання дронів стає ефективним інструментом для моніторингу регіонів та виявлення незаконного виливання відходів, покращуючи системи виявлення порушень. Щодо обробки відходів, інноваційні біологічні методи, такі як біотехнології та біологічний розклад, можуть стати ефективними способами зниження впливу на довкілля.

У сфері відновлювальних ресурсів важливо впроваджувати програми вторинної переробки для зменшення обсягів відходів та створення нових ринків для вторинної сировини. Зокрема, переробляючи харчові відходи можна перетворити їх на корисні продукти, біопаливо та компости.

Вже відомі практики, такі як сегрегація відходів на джерелі та розвиток вторинної переробки, залишаються важливими елементами ефективної системи управління відходами. Використання відходів для відновлення ґрунту та реалізація екологічно орієнтованих програм виробництва також сприяють сталому управлінню відходами.

Загалом, поєднання інновацій та вже перевірених практик може сприяти створенню більш ефективної, сталої та екологічно відповідальної системи управління відходами.

Поширення усвідомлення серед громадян та підприємств про важливість раціонального використання ресурсів та відповідального управління відходами також є важливим елементом успішного управління. Залучення до участі громадськості та створення сприятливого законодавчого середовища можуть сприяти створенню сталого циклу обробки відходів.

Таким чином, ефективне управління відходами сприятиме збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Списки використаних джерел

1. Електронні петиції: Євтух В.В. Збільшення кількості будівництва заводів з переробки побутових відходів URL: https://petition.president.gov.ua/petition/173500
2. Відходи під час війни що це та як з ним впоратися? URL: https://rubryka.com/article/waste-from-war/
3. Платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності URL: https://ecolog-ua.com/news/pro-krashchi-praktyky-povodzhennya-z-vidhodamy-u-voyennyy-i-postvoyennyy-chas-seminar-dlya
4. Практичні аспекти управління відходами в Україні. Посібник / Барінов М.О., Олексієвець І.Л., Родная Д.В. та ін. – К.: «Поліграф плюс», 2021. 118 с.
5. Закон України «Про управління відходами» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text

АДАПТАЦІЯ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН ТА ВИКЛИКІВ: НОВІ ФОРМИ ЕКОНОМІКИ, РЕСУРСОЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЗАХИСТ ДОВКІЛЛЯ

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів і молодих вчених

УДК 338.46

Дутка І. П.
здобувачка,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
науковий керівник - **Кінаш І.П.**
д.е.н., професорка,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Переробка сміття на сьогодні – світова тенденція. Адже звичайні відходи стають загрозою для природи і, відповідно, для нас. Щорічно у світі утворюється 2 млрд тонн побутових відходів, і ця кількість збільшується з кожним роком. За прогнозами Світового банку, до 2030 року кількість відходів може вирости до 2,58 млрд т, а до 2050-го — до 3,77 млрд т [1]. Забруднення ґрунтів, повітря, загроза для тваринного та рослинного світу – такі наслідки можна прослідкувати через перенасичення відходами. Тому за кордоном активно ведуться розробки стосовно комплексного використання сировини й використовують різні технології щодо переробки утворених твердих побутових відходів (ТПВ). Розглянемо досвід зарубіжних країн, які раціонально використовують ТПВ. Поводяться із ТПВ по-різному. Окремі країни відходи компостують. До таких країн відносяться: Японія - 80,2%, Індія-18%, Франція - 17,3%. Багато європейських країн займаються переробкою сміття. Так, Швеція переробляє 32,4 % відходів, Німеччина 47,8%, Польща 26,4% (рис.1). В Україні 94,1 % відходів потрапляють на сміттєзвалища. Цим забруднюють воду, ґрунти та повітря, наносять шкоду здоров'ю людей.

Країни Європейського Союзу ставлять перед собою такі цілі: до 2035 року переробляти дві третини (65%) всіх твердих побутових відходів. Для пластикових пляшок рівень переробки до 2030 року має досягти 90%. А частку

сміття на європейських звалищах вже через дев'ять років мають намір скоротити у 2,5 рази — до 10% від загального обсягу вироблених відходів [2].

Розглянемо більш детальніше досвід окремих країн.

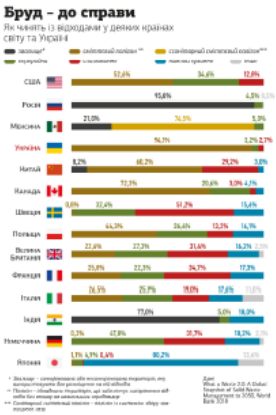

Рис. 1. Поводження з відходами [2]

Німеччина. В Німеччині існує законодавство, яке вимагає, щоб місцева влада забезпечувала збір, переробку та утилізацію ТПВ. Кожна громада має свою систему збору відходів, яка може включати в себе сортування відходів на місці або збір окремих її видів, зокрема; папір, пластик, скло та інші матеріали. Згідно зі статистикою, близько 68% ТПВ в Німеччині переробляється. Це досягається завдяки великій кількості переробних заводів по всій країні. Окрім того, німецькі переробні заводи є підвищеної ефективності та практикують використання новітніх технологій, що дозволяє досягати високих показників

переробки. Німецька система переробки ТПВ є прикладом успішної співпраці між державою, громадами та промисловістю, що сприяє збереженню навколишнього середовища та зниженню витрат на утилізацію відходів.

Швеція. У Швеції проблему поводження з відходами розв'язали шляхом використання комплексної системи, що включає в себе переробку, повторне використання та відновлення ресурсів. Більшість ТПВ в Швеції переробляється на спеціалізованих заводах, де вони розділяються на різні компоненти, такі як пластик, метал, скло та органічний матеріал. Ці компоненти потім використовуються для виробництва нових продуктів. Органічний матеріал переробляється на біогаз, який використовується для енергетичних потреб. Понад 50% всієї електроенергії, яка використовується в Швеції, виробляється з альтернативних джерел енергії, таких як біогаз, сонячна та вітрова енергія. Також в Швеції існує добре розвинена система, що включає в себе повторне використання та переробку відходів з побутової та промислової сфери. У країні існують спеціальні центри збору вторинної сировини, де громадяни можуть здати свої відходи для подальшої переробки. Завдяки такій системі Швеція досягла дуже високого рівня переробки твердих побутових відходів – більше 99% всіх відходів переробляється на даний момент. Це дозволяє країні значно зменшити кількість відходів, які потрапляють на сміттєзвалища та зберегти природні ресурси.

Таким чином, українські громадяни та бізнесмени повинні намагатися зменшувати кількість відходів, що потрапляють на сміттєзвалища. Громади повинні вивчати досвід зарубіжних країн та використовувати позитивні практики.

Перелік використаних джерел.

1. Світовий банк URL: https://datatopics.worldbank.org/what-a-waste/trends_in_solid_waste_management.html
2. Країна покрита звалищами. URL https://biz.nv.ua/ukr/markets/smittya-i-vidhodi-shcho-z-nimi-roblyat-v-ukrajini-a-shcho-u-rozvinenih-krajinah-svitu-infografika-50161387.html

Бібліографічна довідка

ДУТКА ІРИНА

Тема бакалаврської роботи: « Дослідження еколого-орієнтованої діяльності організації «Нуль відходів Івано-Франківськ»»

Обсяг пояснювальної записки _____ аркушів.

Кількість рисунків 11

Кількість таблиць 12

Графічний матеріал (слайди, плакати) 11 шт.

1. Таблиця 1.1 – Визначення поняття «еколого-орієнтована діяльність»
2. Рисунок 1.2 − Складові процесу прийняття управлінського рішення
3. Рисунок 2.1 − Організаційна структура ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»
4. Таблиця 2.8 − Структура доходів організації
5. Таблиця 2.10 − SWOT-матриця ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»
6. Рисунок 2.3 – Динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування у ГО «Нуль відходів Івано-Франківськ»
7. Рисунок 2.4 − Фактори перешкоди сортуванню відходів
8. Рисунок 2.5 −Проінформованість про наявність сортувальної станції
9. Рисунок 2.6 ─ Чинники мотивації та організації системи сортування відходів
10. Рисунок 3.1 ─ Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) без впроваджених заходів
11. Рисунок 3.2 ─ Прогнозовані дані динаміка обсягів сміття, доходів від вторинної сировини та витрат на сортування (2025-2026) після впроваджених заходів

Додатки 3 шт. 63-66 стор.

„____”_____2025 р.

Підпис студента